

LAUREA

Illan viimeinen valssi

Runoteos sotiemme veteraanien identiteetistä ja arvostuksesta

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

Martiskainen, Anu

2010 Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Otaniemi

Illan viimeinen valssi

Runoteos sotiemme veteraanien identiteetistä ja arvostuksesta

Anu Martiskainen
Terveiden ja toimintakyvyn
edistämisen koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2010

Anu Martiskainen

Illan viimeinen valssi. Runoteos Sotiemme veteraanien identiteetistä ja arvostuksesta

Vuosi 2010

Sivumäärä 45

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on saavuttaa sotaveteraanien elämänculusta ja elämäncviisau-desta entistä syvempi ymmärrys, joka välittyisi ja avautuisi lukijoille tulkintojen kautta. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös toimia kaksisuuntaisena välitysteoksena tiedon ja tun-teen tasolla.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa runoteos, joka sisältää sotaveteraanien mielenkiintoi-seen elämään liittyviä, kansanperinteen kannalta merkittäviä tiedollisia ja taidollisia näke-myksiä ja viestejä jälkipolville.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään Espoon Sotaveteraanit ry:n historiaa, identiteettiä, Suomen sotiin liittyvää historiaa, arvostusta ja muistelun merkitystä toimintakyvyn edistämi-ssä.

Opinnäytetyön empiirinen osuus toteutettiin kvalitatiivisena teemahaastattelututkimuksena. Siihen osallistui kuusi sotiemme veteraania, joiden syntymävuodet olivat väliltä 1923-1927. Veteraaneja haastateltiin teemahaastattelulomakkeen kysymyksillä, jotka laadittiin opiskeli-joiden ja opettajien yhteistyönä. Haastattelut toteutuivat veteraanien kodeissa ja Laurea-ammattikorkeakoulussa.

Haastatteluista poimittiin keskeisiä aiheita, joista muovattiin luovalla otteella runoja ja aja-telmia selkeäksi kokonaisuudeksi. Veteraanien käyttämille sanoille ja kerrotuille tarinoille etsittiin näin syvempiä merkityksiä. Runot rakentuivat yksitellen haastatteluvastausten poh-jalta. Tämän prosessin jälkeen työ jaettiin teemoihin: Rintamalla, veteraanien arvostus, vete-raanien identiteetti, yhteiskunta ennen ja nykyään, elämäncviisau, yhdistystoiminta ja tule-vaisuuden näkymät. Teemojen alle laitettiin aiheisiin sopivat runot.

Tulokset osoittavat, että Sotiemme veteraanien identiteetti on vahva. Arvostus on ollut heti sodan jälkeen heikko, mutta parantunut vähitellen ja on tänä päivänä hyvin korkea. Sotiem-me veteraaneilla on myös vahva itsearvostus. Yhdistystoiminnan merkitys on tärkeä. Haastat-teluissa nousee esiin veteraanien huoli Suomen tulevaisuudesta.

Tämä opinnäytetyö voi parantaa hoitokulttuuria ja tuoda siihen uusia ulottuvuuksia. Yhteis-kunnallisella tasolla se voi vaikuttaa asenteisiin ikääntyvää väestöä kohtaan ja lähentää eri sukupolvia. Elämäncohjeet ovat kansanperinnettä ja tarpeellisia kaikille kansalaisille. Työn tekee ainutlaatuiseksi sen kirjoittamisen ajankohta, koska Espoon Sotaveteraanit ry:n vete-raaneja on jäljellä enää vain 1500.

Avainsanat: Espoon Sotaveteraanit ry, identiteetti, Suomen historia, arvostus, elämäncviisau, muistelu toimintakyvyn edistämisessä.

Laurea Otaniemi

Master of Health Promotion

Anu Martiskainen

The Last Waltz in the Evening. Poetical work on the identity of the WW II veterans in Finland and the estimation they enjoy.

Year 2010

45 pages

The objective of this thesis is to attain a deeper and fuller understanding in the course of lives of the war veterans and to convey it to the readers through interpretations. Moreover, the thesis should serve as a two-way work transmitting knowledge and emotions.

The goal of this thesis is to produce a work of poetry that includes views, knowledge and skills conveyed to the later generations from the interesting lives of the war veterans, important for folklore and national heritage.

The theoretical part of the thesis examines the history and identity of the War Veterans' Association in Espoo, the history related to the Finnish wars, estimation, and importance of reminiscences in promoting the health condition of the veterans.

The empirical part of the thesis was carried out as a qualitative interview-based research. In it, six war veterans, born in 1923-1927, were interviewed with the help of questions compiled by students and teachers in interview sheets. The interviews were accomplished at the homes of the veterans and in Laurea University of Applied Sciences.

Central topics were selected from the interviews, and they served as the creative basis of poems and aphorisms compiled into a clear-cut entity. Deeper meanings were in this way searched for the words of the veterans and the stories they told. The poems were constructed individually on the basis of the interview responses. After this process, the work was divided into themes: At the front; Estimation Experienced by Veterans; Identity of Veterans; Society Before and Now; Wisdom of Life; Work in Association; Perspectives of the future. The themes covered poems in harmony of the topics.

The results show that the identity of Finnish war veterans is strong. The estimation they enjoy was minimal right after the WW II, but it has gradually grown stronger and they are currently highly esteemed. The self-esteem of the veterans is also good. Involvement in the association is very important for them. The interviews also disclose the concern felt by the veterans on the future of Finland.

This thesis may improve nursing culture and bring new dimensions to it. On social level, it may have an affirmative effect on the attitudes towards the ageing population and bring various generations closer. The maxims provided by the veterans are a part of Finnish folklore and national heritage, and they are indispensable for all the citizens. The timing of the thesis is unique, because there are only 1 500 war veterans left in the War Veterans' Association in Espoo.

Key words: War Veterans' Association in Espoo; identity; Finnish history; esteem; wisdom; reminiscences in health promotion.

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tausta	6
2.1	Espoon Sotaveteraanit ry	6
2.2	Muistelu toimintakyvyn edistäjänä	7
3	Sotiemme veteraanien identiteetti	8
3.1	Identiteetin käsite	8
3.2	Suomalainen identiteetti	9
3.3	Sotien jälkeinen identiteetti	10
4	Sotiemme veteraanien arvostus	11
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	13
5.1	Opinnäytetyön menetelmä ja prosessi	14
5.2	Luova kirjoittaminen	17
6	Runojen luomisprosessi	18
6.1	Runojen luomiskertomus	18
6.2	Runojen teemoittelu	20
6.3	Runojen reflektointi	27
6.4	Runokirjan rakentuminen	28
6.5	Kirjan kuvitus	29
6.6	Käsikirjoituksesta teokseksi	30
6.7	Kriittiset kohdat luovassa prosessissa	30
7	Luotettavuus, eettisyys, arviointi ja pohdinta	31
7.1	Haastattelujen luotettavuus ja eettisyys	31
7.2	Runokirjan arviointi	33
7.3	Pohdinta	35
	Lähdeluettelo	39
	Liite 1. Espoon Sotaveteraanit ry	42
	Liite 2. Teemahaastattelukaavake Sotiemme veteraaneille	44

1 Johdanto

Espoon Sotaveteraanit ry juhli vuonna 2009 50-vuotistaivaltaan. Juhlavuoden kunniaksi yhdistys tilasi tutkimuksen Laurea-ammattikorkeakoululta. Tutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa sitä, mitä sotaveteraanius ja veteraanitoiminta merkitsevät yhdistyksen jäsenille.

Opinnäytetyön tarkoitus on saavuttaa sotaveteraanien elämänculusta ja elämäncviisaudesta entistä syvempi ymmärrys, joka välittyisi ja avautuisi lukijoille luovan tulkinncan kautta. Lisäksi tarkoitus on, että opinnäytetyö toimisi kaksisuuntaisena välitysteoksena tiedon ja tunteen tasolla.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa runoteos, joka sisältää sotaveteraanien elämään liittyviä ja kansanperinteen kannalta merkittäviä tiedollisia ja taidollisia näkemyksiä ja viestejä jälkipolville.

Vuosien kuluessa sotaveteraaneista on kirjoitettu kirjoja ja selvityksiä. Kerronnallisen runoteoksen tavoite on kuvailla Espoon Sotaveteraanien ajatusmaailmaa haastatteluaineiston pohjalta. Haastatteluista poimittiin keskeisiä aiheita, joista muovattiin luovalla otteella runoja ja ajatelmia selkeäksi kokonaisuudeksi. Veteraanien käyttämille sanoille ja kerrotuille tarinoille etsittiin näin syvempiä merkityksiä.

Runokirja on laadultaan aina tulkinnallinen, ja siihen on helppo tarttua. Tämän vuoksi valitsin juuri runokirjan tutkimustiedon ilmaisemisen välineeksi.

Aineistosta löytyy elämäncviisautta. Viisauteen liittyy aineksia etiikan ja moraalifilosofian alueelta, sillä siihen sisältyy näkemyksiä asioiden laajemmista yhteyksistä ja merkityksistä, tiedon luotettavuudesta ja omakohtaisia, punnittuja ja ihmiskunnan kokemuksiin nojautuvia arvojärjestelmiä hyvän elämän päämääristä. (Anttila 2005.)

Tässä laadullisessa työssä tutkimuksellisuutta on tiedon löytäminen ja sen avaaminen. Kehittämistä on historiallisesti merkittävän tiedon eteenpäin vieminen luovassa muodossa. Kirjan sanoma edistää toimintakykyä ja terveyttä työyhteisöissä ja jopa koko yhteiskunnassa. Haastatteluun osallistuvilla työ oli voimaannuttava kokemus muistelun kautta. Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen yltää myös opinnäytetyön lukijoille lukukokemuksista, joista välittyy eletyn elämän arvokkuus historian kautta ja mahdollinen oman identiteetin vahvistuminen.

Tämä tutkimustehtävä avautuu lukijalle, vasta kun hän on lukenut opinnäytetyön tuotoksen eli runokirjan Illan Viimeinen Valssi.

2 Opinnäytetyön tausta

Tutkimus sai alkunsa Espoon Sotaveteraanit ry:n aloitteesta syksyllä 2007, kun yhdistys otti yhteyttä Laurea-ammattikorkeakoulun edustajiin toiveenaan saada tutkimus yhdistyksen 50-vuotisjuhlailaisuuksiin. Yhdistys toivoi tutkimuksen käsittelevän veteraanien identiteettiä, arvostusta ja siinä tapahtuneita muutoksia Suomen sotien jälkeisenä aikana.

Tämä opinnäytetyö on osa Sotiemme veteraanien identiteettiä ja arvostusta käsittelevää tutkimushanketta. Opinnäytetyö liittyy siis Espoon Sotaveteraanit ry:n aloitteeseen ja heitä kiinnostavien aiheiden tutkimiseen.

Runokirjaksi muotoiltu opinnäytetyö pyrkii edistämään sukupolvien välistä ymmärrystä ja Sotiemme veteraanien arvostusta

2.1 Espoon Sotaveteraanit ry

Espoon Sotaveteraanit ry on valtakunnalliseen Suomen Sotaveteraaniliittoon kuuluva jäsenyhdistys, jonka toimialueena ovat Espoo, Kirkkonummi ja Kauniainen. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää henkistä ja fyysistä kuntoutusta sekä toimia veteraanijäsentensä elinolojen turvaajana. Yhdistyksen tarkoituksena on kehittää tasapuolisesti veteraanien palveluja ja kohentaa heidän asuin- ja elinolojaan. (Espoon Sotaveteraanit ry.)

Toiminnassa keskeisenä ovat sosiaaliset toiminnot, kuntoutus ja veljesapu. Vuosikymmenten aikana pienestä toiminnasta on kasvanut suurta. Jäsenmäärä on lähes kaksituhatta ja eri jaostot järjestävät vuosittain satoja tilaisuuksia. Yhdistyksessä harrastetaan kuntoliikunta ja kulttuuria monin muodoin, järjestetään matkoja ja retkiä, lauletaan ja soitetaan. Raamattupiireissä syvennyttään elämän perusarvoihin. Oma lehti ylläpitää jäsenten välistä yhteyttä. Naiset ja tukijaosto antavat arvokasta tukea koko yhdistykselle. (Espoon Sotaveteraanit ry.)

Yhdistys perustettiin vuonna 1956. Rekisteröiminen tapahtui kuitenkin vasta vuoden 1959 syksyllä ja ajankohtaa on pidetty yhdistyksen virallisena perustamisajankohtana. Ensimmäinen rekisteröity nimi oli Espoon - Helsingin Rintamamiesten Asuntoyhdistys ry. Nimi kuvasi sattuvasti silloisen toiminnan luonnetta ja tarkoitusta. Nykyisen nimensä Espoon Sotaveteraanit ry sai marraskuussa 1965. Yhdistyksen toiminta oli jo tässä vaiheessa laajentunut ja monipuolistunut. 1980-luvulla sotaveteraanien toiminta alkoi kehittyä. Pienestä ja vaatimattomasta

alusta yhdistyksestä on kasvanut merkittävä sotaveteraaniyhdistys. (Espoon Sotaveteraanit ry.) (Liite 1.)

2.2 Muistelu toimintakyvyn edistäjänä

Tässä opinnäytetyössä erityisesti muistelu on voimaannuttavaa ja toimintakykyä edistävää. Muistelu tuo elämään arvokkuutta ja selkeyttää identiteettiä. Se myös yhdistää ihmisiä, joilla on ollut samankaltaisia kokemuksia elämänkaareissa.

Suullisen ja kirjallisen muistelun määrä on kasvanut voimakkaasti veteraanien keskuudessa 1980-luvulta alkaen. Muistelulla onkin tärkeä tehtävä veteraani-identiteetin luomisessa ja uusintamisessa. Yhteinen muistitieto lujittaa veteraanien yhteenkuuluvuuden ja veljeyden tunnetta. (Sulamaa 2006.)

Veteraanikuntoutuksesta kertovan tutkimuksen mukaan yhteisellä muistelulla on myös tärkeä terapeuttilinen merkitys. Onnistuneen muistelun edellytyksenä on yhteinen kokemushistoria, joka antaa viitekehyksen yksittäisen veteraanin muistoille. Muistelu antaa mahdollisuuden menneisyyden uudelleen elämiseen yhdessä ja parhaimmillaan tunteen oman elämän arvosta ja merkityksellisyydestä. Veteraanikuntoutuksessa muisteltiin laajalti myös ikääntymiseen ja lähimenneisyyteen liittyviä asioita. (Nikkanen 2005.)

Ihmisen toimintakyky kattaa hänen selviytymisensä arkisista askareista samoin kuin elämän suurista haasteista. Sen vuoksi toimintakykyä on hankala määritellä tai mitata yksiselitteisesti ja kattavasti. Toimintakyky voidaan määritellä esimerkiksi kykynä tai mahdollisuutena selviytyä kulloisessakin elämäntilanteessa ja -vaiheessa jokapäiväisen elämän haasteista: itsestä huolehtimisesta, työstä, vapaa-ajasta ja harrastuksista. Se on myös selviytymistä omalle elämälle asetetuista tavoitteista ja toiveista. Toimintakykyä voidaan kuvata myös tasapainotilana kykyjen, elin- ja toimintaympäristön sekä omien tavoitteiden välillä. Käytännössä henkilön toimintakykyä tarkastellaan usein hänen fyysisinä, psyykkisinä ja sosiaalisina edellytyksinään selviytyä päivittäisistä askareista. (Karppi 2009.)

Toimintakykyyn kuuluvat tiedollinen ja taloudellinen osa-alue. Toimintakyky muotoutuu yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa ja kuvaa yksilön toimintaa tietyssä toimintaympäristössä. Toimintakyvyn muutosten vaikutukset elämänlaatuunsa ihmiset kokevat yksilöllisesti. (Hirvonen 1991.)

Yleistä toimintakykyä on kuvattu dynaamisena tarkastelemalla toimintakyvyn osa-alueiden muutoksia vanhetessa sekä muutosten ennustearvoa elinajan, terveydentilan kehityksen ja

autonomisen elämän kannalta. Tarkasteltaessa toimintakykyä päivittäisistä toiminnoista selviytymisenä hoidon ja avun tarve korostuu. (Heikkinen 1990.)

Sosiaalinen toimintakyky on määritelty sosiaalisesti toiminnaksi (osallistuminen) ja taidoksi, esimerkiksi kyvyksi pitää yllä ystävyssuhteita. Sosiaalinen toimintakyky edellyttää kolmea asiaa: yhteisöä sekä kykyä olla vuorovaikutuksessa ja toimia. Sosiaaliseen toimintakykyyn tarvitaan kykyä paneutua toisen osaan, ymmärtää toisen näkökulmaa sekä havainnointikykyä ja muita kognitiivisia ja emotionaalisia valmiuksia. Sosiaalisten suhteiden määrä ja laatu vaikuttavat merkittävästi terveyteen ja elämänlaatuun. (Noelker 1989, Heikkinen 1991.)

3 Sotiemme veteraanien identiteetti

3.1 Identiteetin käsite

Identiteetillä tarkoitetaan yksilön tai yhteisön käsitystä itsestään muista erillisenä itsenäisenä kokonaisuutena. Tähän käsitykseen kuuluu siis erityisesti se, mikä erottaa tämän kokonaisuuden muista ja mikä siinä on ainutlaatuista ja erityistä. Toisin sanoen identiteetti on oma käsitys siitä, mikä tekee minusta minut, mikä erottaa minut muista. (Anttila 2007.)

Identiteetin käsitteen keskeisenä ominaispiirteenä on ajatus tietyn yksikön olemassaolosta. Jotta jollakin voi olla identiteetti ja sen mukana oma erityislaatu, sen pitää todistettavasti olla olemassa tai asianosaisten täytyy uskoa sen olemassaoloon. Itse asiassa juuri se, mitä ihmiset pitävät totena, on käyttäytymisen kannalta kaikkein ratkaisevinta. Kyseessä on aktiivinen itsensä tunnistaminen, jolloin arvioimme itseämme erilaisten symbolien, kielellisten ilmausten, myyttien ja kertomusten välityksellä. Identiteetti ei siis ole niinkään samuutta tai kaltaisuutta sellaisenaan, vaan nimenomaan tulkintojamme itseystämme. (Kaunismaa 1997.)

Identiteetti-käsite perustuu yhtäläisyydelle tai samuudelle, jolla on sekä paikallinen (identiteetti erottumisena) että ajallinen (identiteetti jatkuvuutena) ulottuvuutensa. Identiteetin keskeinen tunnuspiirre on siis erottautuminen ympäristöstä. Identiteetti ei voi syntyä eikä rakentua tyhjiössä, vaan syntyäkseen se tarvitsee jonkin vastapoolin, toisen, jota vasten sen ominaislaatua verrataan. (Saukkonen 1996.)

Historiatietoisuuteen kytkeytynyt historiallinen identiteetti on siten yhteisön aktiivinen muutostoivoima. Historiallinen identiteetti on kollektiivista muistia ajatellen laajempi ilmiö, sillä yhteisön jäsenet samaistuvat paitsi keskenään jakamiinsa menneisyyden kokemuksiin, myös yhteisiin tulevaisuudenodotuksiin. (Ahonen 1998.)

3.2 Suomalainen identiteetti

Anttilan (2007) mukaan suomalainen identiteetti on suomalaisten käsitys siitä, mikä tekee suomalaisista suomalaisia eli mikä erottaa suomalaiset muista ihmisistä. Tämä määritelmä saa identiteetin kuitenkin kuulostamaan pelkiltä vanhanaikaisilta ennakkoluuloilta, harhaluuloilta siitä, millaisia me olemme verrattuna muihin. Siksi parempi määritelmä saattaisikin olla, että suomalainen identiteetti määrittelee millaisia asioita suomalaiset arvostavat. Tämä tiettyjen asioiden arvostaminen ja toisten väheksyminen tietenkin vaikuttaa suomalaisiin ihmisiin ja heidän käytökseensä ja valintoihinsa. (Anttila 2007.)

Myös erilaiset ennakkoluulot, virheellisetkin, ovat kiinnostavia tutkittaessa suomalaisten kansallista identiteettiä, sillä erityisesti suomalaisten omat käsitykset muista ihmisistä peilaavat usein sitä, millaisina suomalaiset pitävät itseään. Myös muiden kansojen keskuudessa esiintyvät ennakkoluulot suomalaisista perustuvat todennäköisesti alun perin huomioihin suomalaisista, vaikka kaikenlaisia eroavaisuuksia olisikin myöhemmin liioiteltu. Identiteetti muuttuu ajan myötä on kyse sitten yksilön tai kansakunnan identiteetistä. Suomessa monet tapahtumat, esimerkiksi sodat ja myöhemmin vaikkapa Nokian menestys, ovat vaikuttaneet suomalaisten identiteettiin. (Anttila 2007.)

Ennen autonomian aikaa suomalaisilla ei varsinaista identiteettiä ole ollutkaan, se kehittyi vasta autonomian aikana, ja itsenäisyys vahvisti suomalaisten identiteettiä. Menneiden aikojen identiteettipartikkelit, kuten talvisota, ovat hieman menettäneet merkitystään. Nykyään identiteetti muodostuu enemmänkin vaikkapa hyvinvoinnista. (Anttila 2007.)

Sotakokemukset ovat vaikuttaneet sotiemme veteraanien identiteettiin, koska ne ovat ajoittuneet heidän voimakkaimpaan kehitysvaiheeseen eli nuoruuteen. Toisaalta identiteetin muovaamisella on toinenkin vahva kehitysvaihe eli vanhuus.

Psykologinen näkemys ihmisen identiteetistä perustuu pitkälti psykososiaaliseen kehitysteoriaan, joka näkee ihmisen minuuden kehittyvän vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa läpi elämän. Voimakkain identiteetin kehitysvaihe on nuoruusikä. (Erikson 1968.)

Toinen merkittävä vaihe identiteetin kannalta on vanhuus. Tällöin keskeinen kehitystehtävä on saavuttaa minän eheys, joka ilmenee tunteena eletyn elämän arvokkuudesta ja merkityksellisyydestä. Minän eheyden saavuttamiseksi ihminen käy läpi uudelleen elämänsä aikaisempia vaiheita ja kehityksellisiä teemoja kuten identiteetin ja läheisten ihmissuhteiden muodostumista tai aikuisiän saavutuksia. Minän eheys ilmenee viisautena, joka tarkoittaa tietoista ja irrallista suhtautumista elämään kuoleman edessä. (Erikson 1994.)

Sotiemme veteraanien elämäkokemusten siirtäminen jälkipolville on ensisijaisen tärkeää suomalaisessa yhteiskunnassa. Sukupolvien perinnöstä 2001 kertovassa teoksessa kerrotaan seuraavia tärkeitä asioita: Ihminen siirtää jälkeläisilleen elämäkokemusta, tietoa siitä, miten kannattaa elää. Siitä huolimatta jokaisen sukupolven, jopa jokaisen yksittäisen ihmisen, on luotava omat elämän perusteet. Eräs asia, mihin jokaisen sukupolven on ollut pakko ottaa kantaa, on sota. Tähän saakka sota on koskettanut melkein jokaista suomalaista. Viime sotien veteraanisukupolville, jotka olivat syntyneet 1895-1925, sota oli siis elämän laki, johon oli pakko mielessään valmistautua. (Annanpalo 2001.)

Vuonna 2000 toteutetussa haastattelututkimuksessa Sodan jälkeen (Ukkola 2000) kerrotaan oleellisena seikkana se, että rintamamiesten kokemukset sodan jälkeisestä elämästä ovat sidonnaisia henkilön oman elämänkaaren vaiheisiin. Monille sota oli avainkokemus mutta toisille vain yksi vaihe elämässä. Tässä vaikuttaa myös persoonallisuus, elämäntilanteen suhtautuminen ja monet muut elämän aikana koetut asiat. Tässä tutkimuksessa vastaajat luokiteltiin seuraaviin ryhmiin: Selviytyjä, sopeutuja, ajopuu ja onnistuja. Näin ollen yhteiset kokemukset eivät siis välttämättä ole aina yhtenäisiä sodan sukupolven kokemuksia. (Ukkola 2000).

3.3 Sotien jälkeinen identiteetti

Talvisota käytiin 30.11.1939 - 13.3.1940. Jatkosota 25.6.1941 - 19.9.1944 ja Lapin sota 15.9.1944 - 27.4.1945. Sotien jälkeen Suomella oli merkittävä määrä selvittettäviä ongelmia. Sotien jälkeiset alueluovutukset Neuvostoliitolle koettiin raskaana menetyksenä koko kansakunnalle. Karjalasta evakuoitu siirtoväki sekä rintamamiehet oli asutettava, minkä vuoksi säädettiin maanhankintalaki. Lisäksi maan oli maksettava suuret sotakorvaukset Neuvostoliitolle, mutta toisaalta estettävä Neuvostoliiton vaikutusvallan liiallinen kasvu. Suomi liittyi Pohjoismaiden neuvostoon ja Yhdistyneisiin kansakuntiin vuonna 1955, ja sai Neuvostoliitolle tukikohdaksi vuokratun Porkkalan takaisin vuonna 1956. Toisaalta Suomi joutui vuonna 1948 solmimaan YYA-sopimuksen, joka sitoi Suomen sotilaallisesti Neuvostoliiton vaikutuspiiriin. (wikipedia)

Suomen sodanjälkeinen tilanne oli kuitenkin joissain suhteissa jopa hyvä verrattuna muihin sotia käyneisiin maihin. Suomeahan ei miehitetty missään vaiheessa, välirauhansopimuksessa Suomen tunnustettiin säilyttäneen itsenäisyytensä ja välttyttiin sisällissodalta. Keski-Euroopan maihin verrattuna myös siviiliväestöön kohdistuneet menetykset olivat pieniä; heitä oli kolme prosenttia kuolleiden kokonaismäärästä. (Nevakivi 1984.)

Suomen miehet eivät taistelleet turhaan. Heidän ansiostaan Suomi sai omaehtoisesti kehittää yhteiskuntaansa ja talouttaan nekin viisi vuosikymmentä, joiden jälkeen Neuvostoliiton mie-

hittämät ja itsenäisyytensä vain muodollisesti takaisin saaneet valtiot saattoivat vasta aloittaa todellisen jälleenrakennuksensa. (Annanpalo 2001.)

4 Sotiemme veteraanien arvostus

Sana arvostus herättää monenlaisia mielikuvia. Arvostus voi olla kunnioitusta toista ihmistä tai asiaa kohtaan. Huomataan jonkin asian arvo tai arvokkuus ja nostetaan se korkeammalle tasolle. Arvostus voi olla myös luottamuksen osoitusta ja jopa ihailua. Ihminen voi arvostaa myös itseään ja muita ihmisiä tai ihmisten tekoja. Arvostusta saavat usein osakseen taiteellisesti tai tieteellisesti lahjakkaat, urheilijat ja monitaiturit. Arvostusta saavat osakseen myös erityisen vaarallisia tekoja tehneet ihmiset, varsinkin jos teko on vaatinut voimavaroja ja uhrautumista toisten ihmisten vuoksi. Myös tiettyjä periaatteita arvostetaan. Yleensä itseään arvostava ihminen saa osakseen muiden arvostusta. Arvostusta voidaan osoittaa esimerkiksi pitämällä kohtelias puhe, kumartamalla tai ottamalla hattu päästä. Yhteiskunnallisella tasolla arvostuksen merkki voi olla suotu etuus, liputus, paraati tai esimerkiksi kynttilän sytytys.

Veteraanien arvostus on muuttunut vuosikymmenten kuluessa. Toisen maailman sodan jälkeisenä rauhan aikana Suomi ja muu maailma ovat muuttuneet paljon. Mitä enemmän maailma muuttuu, sitä vaikeampaa tulevien sukupolvien on tajuta sodan itse kokeneiden ajatusmaailmaa. Mitä vahvemmin itsekkyyttä ruokkiva kilpailutalous hallitsee yhteiskuntaa, sitä vaikeampaa on käsittää, mikä sai meidän edeltäjäme toimimaan veljiensä, sisartensa ja tulevien sukupolvien, kaikkien muiden kuin itsensä hyväksi. Toivottavasti joskus tulee aika, jolloin ihmiskunnan tulevaisuus voidaan turvata vain keskinäisen välittämisen ja toisen hyväksi toimimisen avulla. (Annanpalo 2001.)

Itsearvostus, itseluottamus ja itsetunto liittyvät toisiinsa. Toimintaympäristöllä on keskeinen tehtävä näiden sanojen merkityksen rakentumisessa.

Hyväksyvässä ja arvostavassa ilmapiirissä ihminen uskaltaa ottaa riskejä. Onnistuminen tuo itseluottamusta, joka puolestaan voi tukea itsearvostusta. Itseään arvostavan ihmisen itsetunto paranee tai pysyy terveenä. Näissä prosesseissa ihmisen sisäinen voimantunne vahvistuu ja ihminen voimaantuu. (Turunen 1997.)

Itsearvostus perustuu siihen, että ihminen on saavuttanut jotain, mitä itse arvostaa. itsetuntemuksen avulla ihminen tiedostaa, mihin oma itsearvostus perustuu ja millä keinoilla hän voi ylläpitää itsearvostusta. Turusen (1997) mukaan arvostuksilla, kuten kaikella inhimillisellä, on yhteys uskomisen ilmiöön. Yleensä uskomme omiin arvostuksiimme, joskus hyvinkin ehdottomasti. Usko ja luottamus ovat kaksi kattavimmista ja läpäisevimmistä sielunelämän ulottuvuuksista. (Turunen 1997.)

Itsearvostus ja itseluottamus ovat voimaantumisen rakentumisessa merkityksellisiä. Vähäinen itsearvostus ja itseluottamus ilmenevät usein masennuksena. Toisen ihmisen voimaantumisprosessia voi yrittää hienovaraisesti tukea toimenpiteillä, jotka pyrkivät mahdollistamaan ihmisen itsensä arvostamista ja itseensä luottamista. (Ojanen 1996.)

Voimaantumisen mahdollistavassa kontekstissa ihmiselle tarjoutuu mahdollisuus itsensä tarkkailuun ja itsearviointiin. Vuorovaikutuksen tulisi olla sellaista, että se antaa mahdollisuuden avoimeen ja rehelliseen mielipiteiden vaihtoon. Ihmisiä voi kannustaa esimerkiksi analysoivan päiväkirjan pitämiseen ja oman elämäkertansa laatimiseen. Itsetuntemuksen tukemisen kannalta ilmapiirin turvallisuus, ennakkoluulottomuus ja avoimuus ovat merkityksellisiä. Itsetuntemuksen tukemisen päämääränä ei tulisi olla huonojen asioiden esiin kaivaminen, vaan vahvuuksien löytäminen sekä omaa itseä ja muita haittaavien sokeiden kohtien tiedostaminen. (Ojanen 1996.)

Itsearvostusta kohentaa myös muun muassa vastuun ottaminen yhteisistä asioista. Toisen arvostamiseen ja huomioon ottamiseen pyrkiminen näkyy tavallisesti molemminpuolisena arvostuksena. Itseään tunteva ja itseään arvostava todennäköisesti myös luottaa mahdollisuuksiinsa. Voimaantumisen mahdollistavan kontekstin suunnittelussa kannattaa kuitenkin aina muistaa, että voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, ja vaikka se on myös sosiaalinen prosessi, voimaa ei voi antaa toiselle. (Ojanen 1996.)

Arvostusten tutkiminen on pitkälti itsetuntemuksen tutkimista, jossa on kyse tunnistamisesta, tiedostamisesta ja tunnustamisesta. Monesti itsetutkiskelu vaatii aikaa ja sisäisiä prosesseja. (Turunen 1997.)

Sotaveteraanien arvostus ei ollut Suomessa korkealla 1960- ja 1970-luvuilla, silloin sotaveteraaneja arvosteltiin eikä sodasta puhuttu julkisesti. 1960- ja 70-luvulla veteraanien matalaksi lyöminen oli pienen, mutta äänekkään joukon työtä eikä koko kansan tarkoitus. Kritiikki sotaveteraaneja kohtaan lisääntyi 1960-luvulla, jolloin veteraanitoiminta alkoi järjestäytyä. Se ilmeni äärivasemmiston eli ns. taistolaisten ja radikalisoituneen uuden sukupolven esittämänä kritiikkinä. 1960-1970 -lukujen nuoriso, eli veteraanien lapset, kyseenalaisti Suomen sotien oikeutuksen ja siihen liittyvän isänmaallisuuden ja uskonnollisuuden. (Tuominen 1991.)

Uusilla sukupolvilla oli omat ajatukset ja näkemykset. Heillä kansallisen näkökulman korvasi kansainvälisyys. Ristiriita sukupolvien välillä oli väistämätön. Veteraanit kokivat lastensa halveksivat heidän töitään ja kieltäytyvän ottamasta heille vuorollaan kuuluvaa vastuuta sukupolvien perinnöstä. Nuoret puolestaan tunsivat vanhempiensa odotukset kahlitseviksi siteiksi,

jotka estivät uuden, paremman ihmiskunnan rakentamisen. Äärimmäistä väkivaltaa merkitsevä sota oli heille karkein ajateltavissa oleva loukkaus ihmisyyttä vastaan. (Annanpalo 2001.)

Juujärven, Pesson ja Salinin (2009) mukaan veteraanien haastatteluista syntyy vahva vaikutelma siitä, että oman itsensä arvostus on veteraaneilla niin vahvaa ja sisäistynyttä, ettei arvostuskysymysten pohtiminen tunnu heistä edes erityisen tärkeältä. Eräs haastateltava totesikin, että arvostus on ikään kuin otettava itse, on ensin itse arvostettava itseään. Mitään hävettävää ei ole. Veteraanien itsearvostus on siis saattanut olla kaiken aikaa vahva eivätkä yhteiskunnalliset muutokset ole sitä ainakaan huonontaneet. (Juujärvi, Pessa, Salin, 2009. 75.)

Vuonna 2009 tuli kuluneeksi 70 vuotta siitä, kun talvisota alkoi. Moni sotaveteraani kokee suhtautuvansa itsenäisyyteen eri tavalla nyt kuin sotien aikaan. Itsenäisyys merkitsee enemmän nyt, koska on koettu sota ja se, että itsenäisyys on ollut vaakalaudalla. Suomalaisia sotaveteraaneja pidetään nykyään arvostettuina itsenäisyyden rakentajina ja heitä tuetaan monin tavoin. On huomattu mitä kansan vapaus merkitsee. Sekä kansa että valtio tukevat nykyään veteraaneja. Yksi osoitus arvostuksesta ovat varainkeräykset, joihin yksityiset henkilöt ja yritykset osallistuvat. (Seppä 2009.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on saavuttaa sotaveteraanien elämänculusta ja elämäncviisau-desta entistä syvempi ymmärrys, joka välittyisi ja avautuisi lukijoille tulkintojen kautta. Opinnäytetyön tarkoitus on toimia kaksisuuntaisena välitysteoksena tiedon ja tunteen tasolla.

Tämän työn tavoitteena on tuottaa runoteos, joka sisältää sotaveteraanien mielenkiintoiseen elämään liittyviä, kansanperinteen kannalta merkittäviä tiedollisia ja taidollisia näkemyksiä ja viestejä jälkipolville. Runokirja on laadultaan aina tulkinnallinen ja siihen on jokaisen helppo tarttua. Tämän vuoksi valitsin juuri runokirjan tiedon jakamisen välineeksi.

Tässä laadullisella menetelmällä tehdyssä opinnäytetyössä tutkimuksellisuutta on tiedon hankinta ja sen avaaminen. Kehittämistä on historiallisesti merkittävän tiedon eteenpäin vieminen luovassa muodossa. Terveiden edistäminen ja toimintakyvyn edistäminen syntyvät myös työn lukijoille lukukokemuksista, joista välittyy historian kautta eletyn elämän arvokkuus. Haastatteluun osallistuvilla työn tulisi olla voimaannuttava kokemus. Heidän sanomansa on keskeisintä.

Tässä työssä muistelu on toimintakykyä edistävää. Muistelu tuo elämään arvokkuutta ja selkeyttä identiteettiä. Se myös yhdistää ihmisiä, joilla on ollut samankaltaisia kokemuksia.

5.1 Opinnäytetyön menetelmä ja prosessi

Tiedonhankinnan menetelmänä käytettiin teemahaastattelua, jossa pyrittiin huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Ihmisten vapaalle puheelle annetaan tilaa, vaikka ennalta päätetyt teemat pyritään keskustelemaan kaikkien tutkittavien kanssa. (Hirsjärvi 2001.)

Teemahaastattelu sijoittuu formaaliudessaan lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan se kohdentuu tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelu on strukturoidumpi kuin avoin haastattelu, sillä siinä aiempien tutkimusten ja aihepiiriin tutustumisen pohjalta valmistellut aihepiirit ja teemat ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niissä liikutaankin joustavasti ilman tiukkaa etenemisreittiä. (Hirsjärvi 2001, 47-48, 66; (Eskola 2000, 86-87.)

Tutkijalla on haastattelussa mukanaan lyhyet muistiinpanot käsiteltävistä teemoista, jotta hän voi keskittyä keskusteluun. Teemat voi listata esimerkiksi luetelmaksi ja lisäksi voi laatia joitakin apukysymyksiä tai avainsanoja keskustelun edistämistä varten. Teemahaastattelun ei siis tulisi olla pikkutarkkojen kysymysten esittämistä tarkassa järjestyksessä paperilta lukien. Teemoista ja niiden alateemoista pyritään keskustelemaan varsin vapaasti. Teemahaastattelu on sopiva haastattelumuoto esimerkiksi silloin, kun halutaan tietoa vähemmän tunnetuista ilmiöistä ja asioista. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka 2006.)

Tutkijalta teemahaastattelu edellyttää aihepiiriin perehtymistä ja haastateltavien tilanteen tuntemista, jotta haastattelu voidaan kohdentaa juuri tiettyihin teemoihin. Sisältö- ja tilan-
neanalyysi on siis teemahaastattelussa tärkeää. Kysymysten harkitsemisen lisäksi myös haastateltavien valitsemiseen tulee suhtautua harkinnalla: Tutkimukseen osallistuvia ei tulisi valita satunnaisesti. Tutkittaviksi tulee valita sellaisia ihmisiä, joilta arvellaan parhaiten saatavan aineistoa kiinnostuksen kohteena olevista asioista. (Saaranen-Kauppinen 2006.)

Teemahaastattelun suosio perustuu esimerkiksi siihen, että vastaamisen vapaus antaa oikeuden haastateltavien puheelle. Lisäksi teemoihin kohdistunutta haastattelua on suhteellisen helppoa ryhtyä analysoimaan teemoittain. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että tutkijan ennakoon asettamat teemat eivät välttämättä ole samat kuin teemat, jotka aineistoa analysoimalla osoittautuvat olennaisesti aineiston sisältöä ja tutkimusaihetta jäsentäviksi. Myös kielelliset tarkastelutavat ovat tutkimusongelmasta riippuen mahdollisia. Teemahaastattelua ei siis tarvitse analysoida juuri tietyllä tavalla, vaikka teemoittelu ja tyypittely onkin tavallista ja looginen jatkumo kyseiselle haastattelutypille. (Saaranen-Kauppinen 2006.)

Teemahaastattelu edellyttää tutkijalta henkilökohtaista osallistumista ja yhteistyö haastateltavan kanssa on välttämätöntä. Hänet on tavattava henkilökohtaisesti. Haastateltava ei ehkä halua käsitellä niitä aiheita, jotka tutkijaa kiinnostavat, ne saattavat mennä jopa intimitettiin tai anonymiteetin suojaustarpeen puolelle. Saattaa ilmetä ymmärtämis- ja kielellisiä kommunikointivaikeuksia. Haastateltava ei ehkä ole tottunut puhumaan asioista ja käyttämään ilmaisevaa kieltä. Hyvän haastattelijan tulee olla hyvä kuuntelija, yhteistyökykyinen, luottamusta herättävä, taitava muodostamaan kysymyksiä ja taitava johtamaan keskustelua eteenpäin. (Anttila 2005.)

Tässä opinnäytetyössä haastateltavina oli kuusi Sotiemme veteraania. Heitä haastateltiin teemahaastattelulomakkeen kysymyksillä, jotka on laadittu opiskelijoiden ja opettajien yhteistyönä. (Liite 2.)

Haastateltavat valittiin sattumanvaraisesti listasta, joka kiersi opiskelijaryhmässä. Lista oli järjestön oma aktiivisten jäsenten yhteystietolistasta. Sain haastatella kuutta Espoon Sotaveteraanit ry:n jäsentä, joiden syntymävuodet olivat väliltä 1923-1927. Heistä viidellä oli puoliso elossa.

Lähetin kahdeksalle veteraanille kirjeen, joka oli haastattelupyyntö. Siinä kerrottiin työn lähtökohdista, tarkoituksesta, luonteesta ja päämäärästä. Mainitsin myös soittavani lähipäivinä sopiakseni tapaamisajan. Yllätys oli se, että veteraanit itse soittivat minulle ja ehdottivat aikoja. Muutamalle soitin itse.

Haastattelut toteutuivat veteraanien kodeissa ja Laurean ammattikorkeakoululla. Yhden veteraanin kanssa keskustelin hänen hoitopaikassaan. Pääsääntöisesti olimme tilanteissa kahdestaan, mutta kahdessa haastattelussa taustalla touhuili vaimo, joka myös olisi halunnut vastaila yhteisen taustansa vuoksi. Yhden perheen rouva oli erittäin ansioitunut rintamanaisissa ja hänenkin tarinansa olisi ollut varmasti erittäin antoisa. Pysyin kuitenkin tiukasti sovituissa raameissa eli Espoon Sotaveteraanit ry:n jäsenten haastatteluissa.

Työvälineenä minulla oli Laurean Otaniemestä lainattu sanelulaite ja muistiinpanovälineet. Osa veteraaneista suhtautui nauhuriin luontevasti ja osa ei uskonut, että se on tehokas. Yksi haastateltavista oli erittäin tottunut puhumaan nauhuriin.

Kotitilanteissa olimme pöytien äärellä tai nojatuoleissa ja Laurean Otaniemessä Maininki- tai Aallokko kokoushuoneissa. Joillakin veteraaneista oli huono kuulo ja siksi he puhuivat kuuluvasti.

Haastattelujen aikana oli vain vähäisiä häiriöitä. Jotkut halusivat näyttää esimerkiksi kuvia tai kalentereita. Yksi haastateltava toi mukanaan kirjoja ja lehtiartikkeleita. Haastattelut kestivät yhdestä kahteen ja puoleen tuntiin. Jotkut halusivat itse katsoa kysymyksiä paperista. Yksi veteraani toivoi, että saisi puhua rauhassa ilman keskeytystä. Tämä oli hyvä ratkaisu, sillä hänellä oli paljon asioita, joita hän selvästi oli miettinyt. Hän halusi kertoa näkemyksensä, olipa sitä sitten kysytty tai ei. Tässä kohdassa koin että haastattelulla on voimaannuttava vaikutus.

Ennen haastattelutilanteita mietin, kuinka saan hyvän ilmapiirin säilymään koko haastattelun ajan siten, että kysymykset saavat tasapuolisen vastausvireen. Syy tähän huoleen oli se, että esihaastattelussa vastaaja väsyi kesken haastattelun ja ärsyyntyi kysymysten samankaltaisuudesta. Esihaastattelussa oli tosin vuodepotilas ja tässä mielessä hän oli heikkokuntoisempi kuin minun haastatteluuni osallistuvat veteraanit.

Keskimäärin haastateltavani jaksoivat vastata hyvin kaikkiin kysymyksiin ja vastauksia tuli kokonaisuutena moneen kysymykseen tarinoinnin muodossa.

Haastattelut päättyivät kaikissa tapauksissa toiveikkaisiin ja odottaviin tunnelmiin. Mietittiin, että kuinkahan tämä etenee ja tuleekohan siitä jotakin. Sovittiin, että tavataan uudelleen ainakin silloin, kun vien heille valmiit kirjat lahjaksi.

Erityistä kerrottavaa on mielestäni se, kuinka veteraanit suhtautuivat haastatteluihin ”kerran vielä pojat” -tyylillä. Odotin aivan toisenlaista suhtautumista ja yllätyin. Ehkä tämä ajankohta innoitti puhumaan ja ehkä muistotkin olivat muuttaneet muotoaan. Taustalla näytti olevan myös huolen musta pilvi nykynuorison tulevaisuudesta. Tällä mentaliteetilla kirja rakentuikin hieman ojentavan sävyiseksi.

Tämän työn kirjoittajan tärkein luomisvoima lähti tunnelmasta. Tämän vuoksi jo haastattelutilanteessa oli tärkeää saavuttaa mahdollisimman aito tunnelma, koska inspiraatio saattaa syttyä jopa huokauksesta tai syvällisestä katseesta. Ammattikorkeakoulussa opitut teoriat, haastattelukeinot ja opinnäytetyön tekijän luontaiset haastattelutaidot joutuivat testiin.

Jokaisen haastattelun jälkeen kuuntelin sen ja kirjoitin koneelle. Tällöin minulla oli selkeässä muistissa faktat ja tunnelmat. Haastatteluaineiston aukikirjoittamisen jälkeen kävin materiaalin läpi ja valitsin erityiset aihealueet, joista kirjoitin runot. Samalla päätin myös tyylin, teemat, runomitan, työn rakenteen ja laajuuden sekä tekniset käytännön asiat.

Haastattelujen aikana tai ennen haastattelujen alkua kerroin veteraaneille, että heidän ajatuksensa mahdollisesti liitetään runoteokseen. Vastaajien anonymiteettiä suojeltiin ja koko projektin aikana huomioitiin aiheeseen liittyvät eettiset lähtökohdat.

Tämän työn haasteellisuus näkyy siinä, kuinka tutkija ymmärtää käytössään olevan materiaalin sisällön ja edelleen kuinka lukijat ymmärtävät lukemansa tekstin. Positiivisena seikkana tässä näen oman pitkäaikaisen kokemukseni työskentelystä ikäihmisten kanssa sekä kokemukseni kirjan kirjoittamiseen liittyvästä projektista. Runoilu- ja riittelyharrastukseni on alkanut jo lapsena ja taustalla on rakkaus rikkaaseen äidinkieleen.

5.2 Luova kirjoittaminen

Laajasti ottaen luovuus voidaan määritellä uusien ideoiden kehittämiseksi tai vanhan yhdistelemiseksi uudella tavalla. Luovuudessa on siis tärkeämpää se, mitä ihmiset tekevät kuin se, mitä he tietävät. Idean ei tarvitse olla objektiivisesti uusi siten, ettei kukaan ole sitä aiemmin esittänyt. On riittävää, että se on uusi tai arvokas sitä soveltavalle toimijalle tai sovellettavissa. Luovan ajattelun ja intuition tuottama tieto on peräisin omista sisäisistä tuntemuksista, elämyksistä, kokemuksista ja oivalluksista. Se on lajinaan eri asia kuin kohteen tekniseen toteutukseen liittyvä tai olemassa olevien asioiden tulkintaan tai niiden kriittiseen pohdintaan liittyvä tiedonhankinta. (Anttila 2005.)

Puhe luovuudesta sekä innovaatioista ja niiden kehittämisestä on vahvistunut korkeakoulupoliitikassa. Yliopistot on liitetty kansalliseen innovaatiojärjestelmään ja niitä pidetään luovuuden vetureina viemässä Suomea kohti globaalista kärkeä uudessa informaatioyhteiskunnassa. Perinteisesti yliopistot ovat olleetkin opetuksen ja tutkimuksen sekä akateemisen vapauden kautta luovuuden kehtoja, joissa opiskelijat ja tutkijat tuottavat uusia ideoita tutkimustuloksiksi, ilmiöitä uudella tavalla selittäviksi teorioiksi ja paradigman muutoksiksi. Edelleen näistä voidaan jatkokehittelyn kautta saada uusi, lisäarvoa tuottavia innovaatioita. (Kronqvist 2007.)

Taiteilijat ilmaisevat sanottavansa joskus sanoilla (kirjailijat, runoilijat), mutta myös kaikilla muillakin mahdollisilla esityskeinoilla. Heidän työvälineitään ovat intuitio ja reflektio, joiden avulla hakeudutaan uuteen, usein ennalta aavistamattomaan. Tutkimustulos, joka edustaa tutkijalta uutta tietoa ja parempaa teoriaa, on taiteilijalta uusi, syvällisempi, osuvampi, ilmaisevampi taideteos. Teoksia tarkastellessa puhe kääntyy taiteen alan osaamiseen - sen hallintaan - ja sen seurauksena nousee esiin tutkijan oma perspektiivi, joka dominoi enemmän kuin yleisön tai taidekriitikon näkemys kohteen sisältöä ja ilmaisutapaa. (Anttila 2005.)

Taiteellisen tutkimuksen tekijöille sekä riskin ottaminen että sen sietämisen kyky on erittäin tarpeellista, muuten taiteellista tutkimusta uhkaa ehkä normalisoituminen ja vanhojen tapo-

jen kasaantuva toisto. Rohkeutta tarvitaan ainakin siksi, että taiteellisen tutkimuksen tulokset ovat yllätyksellisiä ainakin kahdella tavalla. Työn tulokset saattavat olla yllätys myös työn tekijälle tai tekijöille. Kokemuksellisena ja kokeellisena toimintana taide jättää mahdollisuuden sille, että puun takaa ilmestyy jotakin odottamatonta. (Hannula 2001.)

6 Runojen luomisprosessi

Runokirjan piti olla valmis 15.12.2009 Espoon seudun kulttuuriyhdistyksen 10-vuotisjuhlaan. Tavoite oli haastava, sillä juhlaan oli aikaa vain 7 kuukautta. Minulle paineessa työskentely on hyvä motivaation nostattaja. Tässä mielessä prosessin kuvaus on hyvin yksilöllinen enkä usko, että joku toinen voi saavuttaa suoraan samankaltaisen tuloksen juuri minun kuvaamallani tavalla. Kyseessä on luova työ. Tästä kuvauksesta saa kuitenkin selkeät ääriviivat kirjan luomiseen ja painattamiseen. Yleensä kirjan kirjoittaja ei joudu tekemisiin teknisten asioiden kanssa, mutta minä halusin valvoa koko projektia kokonaisuutena. Pidin myös koko ajan mielessä sen tosiasian että kyseessä on ensisijaisesti opinnäytetyö.

6.1 Runojen luomiskertomus

Luominen alkoi jo heti kotimatalla autossa ensimmäisen haastattelun jälkeen. Ajattelin, että kirjoitan kaikesta, mikä tuntuu oikealta ja lopussa karsin, jos tarvitsee.

Inspiraatio voi alkaa milloin vain ja missä vain. Yötä varten pidin nauhuria sängyn alla ja muutoin naputtelin oivalluksia puhelimen tallennetut viestit -osioon tai kirjoitin mihin tahansa paperia muistuttavaan kohteeseen. Näitä memoja on parkkilipuissa ja käsipyyhepapereissa. Joskus oli pakko lainata kynää ja kirjoittaa omaan käteen. Jos en jostakin syystä päässyt purkamaan asiaa, niin koin jopa ahdistusta. Ihminen ei muista kaikkea ilman muistiinpanovälineitä ja hyvinkin tärkeä asia voi karata käsistä. Sellainen kokemus häiritsee monta päivää.

Kirjoittamiseen tarvitsin rekvisiitta. Minulla oli tuoksukynttilä pöydällä palamassa ja iso muki kahvia. Olin ostanut myös pöytämallisen Suomen lipun ja siirsin sen keskelle pöytää. Tunnelman tärkeyttä ei voi painottaa liikaa. Tunnelman avulla sukelsin ikään kuin suppiloon, jossa pysyin niin kauan kunnes runo valmistui. Joskus se kesti kolme minuuttia, joskus monta tuntia. Lähteiden tai teorioiden käyttö tässä työvaiheessa oli mahdotonta.

Tunteet velloivat laidasta laitaan. Ihan aluksi koin kuinka veteraanin henki tuli lähelleni. Hän liikkutteli silmiään ja käsiään. Hän halusi sanoa jotakin, enkä kuullut sitä. Yleensä tämä oli hyvin vaativa tilanne. Minun tehtäväni oli siis kuulla ja välittää tämä tieto myös muille. Yritin keksiä, että MITÄ hän haluaa sanoa tällä aiheella. Tämä tuntui vastuulliselta työltä. Mietin aina ensimmäiseksi syyn runolle. Se oli johtotähtenä koko kirjoittamisen ajan - sen sydän ja

juuri. Tämän jälkeen tuli asia. Jos pystyin keksimään kolme lausetta alkuun, niin tiesin, että tämä etenee. Yleensä kaikissa runoissa on noin 8-10 lausetta. Mietin sanojen vaikuttavuutta eli mitä haluan tällä sanoa ja miksi. En miettinyt aiheita vaan sitä kuinka tärkeä tämä asia on. Siitä oli pakko kirjoittaa nyt ja heti. Tämän saneli vaisto. Vasta viimeiseksi aloin pyörittää loppusointuja. Joskus siihen meni paljon aikaa, mutta luotin siihen, että kielestämme löytyvät lopulta sopivat sanat kuvaamaan juuri sitä mitä haluan sanoa. Taiteellinen ohjaajani sanoi, että olen onnistunut luomaan runot siten, etteivät loppusoinnut varasta päähuomiota. Olin siis onnistunut yhdistämään tärkeät asiat ja loppusoinnut. Runon tarkoitus on herättää ajatuksia. Tämän vuoksi en ole useinkaan vastannut runoissa esiintyviin kysymyksiin. Tämän tekevät lukijat itse. Siitä syntyy vuorovaikutusta, päättelyharjoitusta ja toimintakykyä edistävää muistelua. Jokaisessa runossa on juoni ja se on kerronnallinen. Haastateltavat olivat täysillä mukana. Tämä tunnelma tarttui minuun. Kaveria ei jätetä eikä petetä.

Pysyin aikataulussa, koska merkitsin aina kalenteriini päivän ja kelloajan siitä monesko runo valmistui. Joskus yhteen päivään ilmestyi kolme kellonaikaa. Pisin tauko luomisessa oli kahdeksan päivää.

Runojen nimet syntyivät yleensä vasta kokonaisuuden lopuksi kuin itsestään. Olen myös käyttänyt tunnelman vuoksi sodanaikaisia otsikoita muutamissa runoissa kuten: Pahempaakin on nähty, Kaveria ei jätetä, Takavasempaan, Ilma sakeanaan vaikutteita ja Yleisten syiden vuoksi.

Tekstissä esiintyy myös muita vanhoja sanoja ja sanontoja. Runoissa mennään esimerkiksi maitojunalla, viedään hullua tukasta ja todetaan kuinka asiassa on vinhaa perää. Muutamaan runoon halusin yhdistää osittain tällä hetkellä yleisessä käytössä olevia fraaseja, jotka on johdettu lauseista tai lauluista. Esimerkiksi: Tammenlehvämerkillä mennään, (näillä korteilla pelataan) Pakko jaksaa, (jaksaa, jaksaa,) Me ollaan veteraaneja kaikki, (me ollaan sankareita kaikki). Nuorison kielellä kirjoitetuissa runoissa käytän yleisimpiä tämän päivän kaduilla kuuluvia sanoja.

Muutaman runon hylkäsin. Niissä ei ollut tarpeeksi sanomaa tai ne saattoivat aiheuttaa liikaa hämmennystä. Esimerkiksi: "Yksi juttu kyllä vieläkin piinaa, kun sinne maastoon jäi niin monta miinaa." Aiheena se on ihan hyvä, mutta saattaa aiheuttaa turhaa pelkoa lukijoissa. Todennäköisyys siitä, että nämä maastoon jääneet miinat vielä räjähtäisivät, on hyvin pieni. Näin tämän kuitenkin riskinä.

Yhteenvetona koko kirjoittamisen prosessista sanon, että yhtään runoa en ole tehnyt täyteen. Kaikilla on minulle suuri merkitys ja syy, miksi se on tehty ja mitä sen sanoma on. Tiedän, että jokainen tulkitsee ne omalla tavallaan mutta se on lukijan vapaus ja rikkaus.

6.2 Runojen teemoittelu

Esitän ohessa kuinka seurasin tiettyä kaavaa työn edetessä. Kaava sisältää kolme osaa. Jokaisen kaavan jälkeen selitän hieman mitä tarkoitin.

1. Kysymys
2. Haastatteluvastaus
3. Runo

Tämän prosessin jälkeen jaoin työn teemoihin. Rintamalla, veteraanien arvostus, veteraanien identiteetti, yhteiskunta ennen ja nykyään, elämänviisaus, yhdistystoiminta ja tulevaisuuden näkymät. Teemojen alle laitoin aiheeseen sopivat runot. Tämä jako oli helppo. Jokaiseen löytyi omat runonsa ja joihinkin teemoihin olisi sopinut useampikin.

Kertoisitteko, oletteko ollut rintamalla. Kuinka kauan olette ollut rintamalla?

V. "joka yö oltiin siellä miesten kanssa, kuulovartiossa, syksyt, kesät ja talvet, paleltiin ja kastuttiin, sinne oli hengenvaarallista mennä ja tulla pois pesäkkeelle, joka yö sitä tulitettiin, aina vaan ladattiin uutta piippuun. Ystäviä kaatui. Sellaisena hetkenä mies vasta kiroaa. Nykyään kylläkin nuoret kiroilee koko ajan tyhjästä."

PAKKO JAKSAA

*Ei saa kesken tulitusta lopettaa,
vaikka huomaa,
kuinka kaveri putoaa,
pitää vaan jatkaa.*

*On pakko jaksaa,
loppuun saakka maksaa,
kalleinta taksaa,
kun tanner rytisee ja aseet raksaa.
Vasta sellaisella hetkellä mies kiroaa.*

Myöhemmin luokittelin tämän teemaan RINTAMALLA. Tämän runon tarkoitus oli kuvata rintamatunnelmaa. Asian ydin on se, että nykyään kiroillaan turhasta. Tässä esimerkkiä milloin vasta sellaiselle on oikeasti aihetta.

Kertoisittekö, mitä on olla sotiemme veteraani? Mitä se merkitsee perheessänne?

V: "Miksi menitte sinne, ja syyttäkää itseänne. Oli vaikeaa ymmärtää sellaista puhetta, mutta sitten se laantui pikkuhiljaa ja ääriivasemmiston valta pikkuhiljaa hupeni, silloin myös sotaveteraanien arvostus muuttui, ihmiset ovat aina tienneet että me teimme tärkeän palveluksen yhteiskunnalle pelastamalla tämän maan itsenäisyyden. Koko ajan arvostus on tullut paremmaksi. Nimenomaan Neuvostoliiton romahduksen jälkeen nuorisollekin paljastui millaista se oli ollut Itä-Saksassa ja koko siellä Itäblokin maissa. Silloin arvostus muuttui ja muistan, kun tyttärenpoika oli armeijassa, niin ensi kerran tuli lomalle ja sanoi, että teidän olette olleet uskomattomia miehiä siellä sodassa. Silloin hän vasta tajusi sen. Tämä oli minulle yksi elämän kohokohta."

V: "Ihanko kaavakkeen laaditte tätä varten? Sota oli yksi vaihe elämässä, kasvatuksessa, elämässä ei ole merkinnyt mitenkään, mutta perheessä tai vaimon kanssa olemme aktiivisia. Meidän nuoriso puhuu kunnioittavasti, sitä omaa kieltään et ja tolleen ja ihan niinku, mutta viesti on ihan selvä. Taitaa olla arvostus korkealla. Sellaisille pojille, jotka eivät ole käyneet armeijaa minulla ei ole asiaa. Työpaikkaa ei tipu, jos on ollut mamman helmassa. Armeijassa opitaan kuinka toimitaan."

Kesken haastattelun paikalla tuli pari lastenlasta. Heille kerrottiin miksi haastattelija on paikalla ja poikien ilmeet ja eleet olivat ainakin yhden runon arvoiset.

RESPEKTII

*Ai, te oikein kaavakkeen laaditte
ja arvostuksestamme tietoja vaaditte?
Meidän nuoriso ainakin on vankasti tätä mieltä,
vaikka käyttävätkin jo vapaasti omaa kieltä:*

*"Kelaa vähä et,
Meidän iso vaari,
on Siis Ihan Oikeesti, sotaveteraani.*

*Ei todellakaan mitään perussettii,
eli respektii!*

*Niillä on Törkeen Rankkaa ollu sodassa,
tyyliin, Kilon Palasina,
mut silti vaan äijämeiningillä asemissa.
Se on Tosi Sairaan Siistii ja Tolleen,*

*ja Hei Haloo,
se on räjäyttänyt panssarivaunun ki katolleen.*

*Me niinku fanitetaan sitä
ja ollaan Innessiivissä,
Täysii messissä."*

Tämän runon luokittelin myöhemmin teemaan VETERAANIEN ARVOSTUS. Runon idea on kuvata erityisesti nuorisolta tulevaa arvostusta.

Millaisista asioista sotiemme veteraanit eivät puhu?

V: "On sellaisia veteraaneja, jotka eivät halua puhua painavia asioita. Niitä ovat yleensä ne inhimilliset puolet, joihin saattaa kuulua tappaminen, tuhoaminen, mutta tarkoitus pyhittää keinot. Olen paljon kuullut ja kuunnellut veteraanien keskusteluja, ja on sellaisia asioita, jotka loppuun asti pysyvät salaisuutena, mutta on sellaisia, jotka koko elämänsä pyrkii löytämään perusteita, ja pääsemään niiden yli, Esim. eräs veteraani, puhui minulle että hänen pitäisi jotenkin saada selville Kannaksella se ja se tilanne, että tekikö hän oikein."

V: "Sanoin hänelle, että luovutetuilta alueilta on olemassa tutkittuja ja kerättyjä jäännöksiä ja siitä on rekisterit ja satun tuntemaan erään, joka oli keräämässä ja kaivamassa luita siellä, hän tuntee tarkasti kartat ja paikat siellä. Eli, jos haluat, niin saatan teidät yhteen. No, ehkä siinä voi purkaa asiaa. Sitten ne istuivat niiden karttojen ääressä ja puhuivat pitkään. En tiedä helpottiko se asiaa vai ei. Hän oli koko elämänsä miettinyt asiaa ja sitä kuinka sen voisi kohdata, että onko hän jäänyt eloon, jota piti mennä katsomaan, Tämä veljeä ei jätetä periaate oli niin syvällä ja se on kantanut veteraanien toimintaa yleensä ja levinnyt yhteiskunnassa muihinkin."

LEVOTON VAELTAJA

Jotkut ovat jääneet muistoihin,
joen jyrkkiin suistoihin,
menneisyyden humiseviin puistoihin.

Koko elämänsä ajan ovat kantaneet syyllisyyttä,
tehtyä tekoa tai sen tekemättömyyttä.

Kyselevät ja kulkevat vailla vastausta,
etsivät ja hakevat vapautusta.

Kuka voisi tämän kivirepun pois ottaa
ja etsijän kulkua helpottaa?

Silloin vasta sotilas pääsisi rauhaan oikeaan,
levoton vaeltaja lepoon rauhaisaan.

Tämän runon luokittelin osaan VETERAANIEEN IDENTITEETTI. Huomionarvoista on se, että tästä tarinasta sain monta aihetta työhöni. Runon tarkoitus on kuvata sitä kuinka syyllisyys voi hallita elämää. Veljeyden periaatteet ovat veteraanien identiteetin ja koko elämän kulmakiviä.

Kertoisitteko, miten sotaveteraanien arvostus on muuttunut suomalaisessa yhteiskunnassa?

V: "On muuttunut nyt, jos vertaa. Nyt ollaan jo vähän hurahtaneita kuin uskontoon, kansa saattaa itkeäkin, kun näkee tammenlehvän, olkoon niin. Sehän sopii hyvin. Kun vaan kaikki saisivat kokea tämän arvostuksen, nekin, jotka eivät kulje tuolla ihmisten parissa. Jospa saisivat tämän tiedon sinne laitoksiinkin! Me olemme kokeneet vaikeita aikoja, pula-aikaa. Ei ollut töitä, mutta toimeen oli tultava. Ei ollut sosiaalihuoltoa. Ei mitään sellaista auttavaa tahoa, vaan itse piti pärjätä. Jokainen pärjasi itse ja keksi konstit ratkaisi pulmat. Siitäkin selvittiin näillä käsillä ja päällä. Kyllä näistä on ennenkin selvitty. Pitää uskoa omiin kykyihin. Luoja antaa taakkoja ja ne on kannettava. Toista se on nykyään, kun on sosiaalihuolto ja katkot ja apua tarjolla."

ONGELMIEN RATKAISUT

*Kun vaikeudet saapuivat taloihin,
luotettiin raamatun leipään ja kaloihin,
nyt sukellammekin pula-ajan saloihin.*

*Ei auttanut entisaikaan sossu tai katko,
vaan jokainen ongelmansa itse ratko.*

*Jos loppuivat meillä kortit tai rahat,
niin esiin kaivettiin kirveet ja sahat,
matkoihin ajettiin mietteet turhat ja pahat.*

*Tehtiin töitä hyytymiseen asti,
keksittiin keinot ja yritettiin ankarasti.*

Keskityttiin olennaiseen eikä haaveiltu muuta,

tavoiteltiin tähteä, ei siis aurinkoa tai kuuta.

*Kaikenlaisia hankaluuksia on eteen tuotu,
vaan jokaiseen on ratkaisun avaimet myös luotu,
ja menestykseenkin mahdollisuus suotu.*

*Luota siihen ettei sinulle tarjota mahdotonta,
polkua valotonta,
tai vastoinkäymistä voittamatonta.*

Tämä runo tuli teemaan YHTEISKUNTA ENNEN JA NYKYÄÄN. Tämäkin haastattelukysymys poiki monta runoa, sillä vastaukset olivat monipuolisia. Tämä kuvaa hyvin sitä kuinka alkuperäinen kysymys on vähän toisenlainen kuin vastaus. Näin tapahtui usein ja seasta oli vaan nähtävä ja poimittava tärkeimmät asiat.

Mitä yhdistystoiminta teille merkitsee? Kuinka tärkeää se on teille? Mitä Espoon Sotaveteraaniiyhdistyksen toiminta antaa teille?

V: "Siellä tapaa muita veteraaneja. Onhan se usein juhlavaa kun mennään yhdessä. Sellainen joukkue edelleen, yhtenä rintamana, aika vahvoina, erityisinä, autetaan muita, ollaan soihdunkantajia. Eiväthän kaikki saavuta elämässä mitään, siitä saa olla onnellinen. Vaikka kuinka yrittää, niin voi epäonnistua kaikin tavoin. Monet kuolevatkin ja mielenterveys menee kokonaan; nämä pitää hahmottaa oikein."

V: "Se on ainoa yhdistys, johon kuulun ja varsinkin johtajuus eri jaostoissa on merkinnyt paljon. Siellä on liikuntaa, kulttuuria ja yhdessäoloa. Ryhmissä olo on mielenkiintoista. On musiikkia ja kylpylämatkoja ja vaikka mitä. Katso Länsiväylästä."

OODI YHDISTYKSELLE

*Yhdistys on sitonut meistä lyhteen,
sillä mehän kuulumme yhteen.*

*Tämä lyhde tuottaa kultajyvää,
koska toimintamme on syvää,
ja periaatteiltaan hyvää.*

*Toisiamme tuemme,
ja veljistämme vastuun kannamme.*

*Lyhteen valo saakin kauas loistaa,
se sydänmaata valaisee
ja pimeyttä poistaa.*

Tämä runo teemoitui YHDISTYSTOIMINTAA teeman alle. Runon sanoma on selvä. Yhdistys merkitsee hyvin paljon.

Kertoisitteko, mitä sota-aikana opittua olette voineet hyödyntää elämässänne?

V: "Nykyihminen ei edes älyä kuinka käy, jos sähkön jakelu loppuu. Me veteraanit varmasti selvittäisiin. Meitä ne katselevat usein ihmeissään, kun ei ymmärretä heidän laitteistaan yhtä paljon, ovat niiden monenlaisten vehkeiden armoilla. On eemeiliä ja geeäsämmää ja muuta. Kännykkä on kasvanut käteen kiinni. Sehän on kuin uusi raaja näille. Onneksi luoja ei salli uusien raajojen muodostumista, koska se ei kuulu lajiin. Muutoin meillä olisi jo kait enemmänkin sormia ja silmiä vaatimusten kasvaessa."

V: "Ongelmia tulee uusista kulmista ja ihmisen aiheuttamia suurin osa, kun ei osata elää luonnon kanssa sopusoinnussa. Ollaan tuhoamassa ilmakehää. Nyt jo saasteita on liikaa. Onneksi Suomessa ei ole tuhottu kaikkea. Ehkä kansa välittää omastaan, eihän meillä ole sellaista väkimäärää tai kilpailua kaikesta. Mutta kaiken kaikkiaan tyhmä on ihminen."

SÄHKÖÖ

*Taas pojanpoika tsättää,
feisi bookkia tutkii ja mesettää.*

*Ceedeellä soittaa räppiä
ja deeveedeetä katsoo käyttäen toppi läppiä.*

*Eemaili on pakko olla seurustelussa,
geeäsämmä joka iikan taskussa.*

*Mutta mitäs jos kaikki sähkö häviäisi täältä,
sammuisikohan koko planeetta sisältä ja päältä?*

Tämä runo sijoittui TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ teeman alle. Tästäkin aiheesta on runoja muualla kirjassa. Tarkoitus on hieman herättää kysymyksiä siitä, kuinka tarpeellisia kaikki sähkö jne. ovat oikeasti ihmiselle.

Lisätty kysymys!

Onko teillä vielä mielessä jotakin muuta tärkeätä, mitä haluaisitte sanoa kansalaisille?
Esim. elämänohje tai muu asia, joka tulisi kertoa kaikille.

V: "Menkää luontoon liikkumaan nuoriso! Opettelemaan luontoon suhtautumista, se on tärkeä osa elämä. Kun avaa silmät ja lähtee tutkailemaan, on lähdettävä rohkeasti suunnistamaan, otettava vähemminkin arvostettavia töitä, jopa palkallisestikin. Pitää elää niin, ettei ole kotiriippuvainen, jo nuorena. Toiset tulee huomata."

V: "Kouluperäisesti, kannatan opiskelua, lukiota, toivoisin että nuoret hankkisivat kielitaitoa, vastustan ruotsinkielen vähättelyä, venäjän kieli olisi hyvä osata. Meidän pitää myös huomata se. Kannattaa opetella toimimaan organisaatiossa, kokemusten kautta, tämä on vapaa maa. Ei ne sukupolvet niin paljon muuttuneet ole, sanoisin, että armeijaan tulee mennä! Sitten tiedämme mitä osaatte ja voidaan huokaista vähän, eihän siitä muuten tule mitään, kait ymmärrätte, ettei kaikki ole itsestään selvää, pitää tehdä hommia."

ELÄMÄNOHJE SINULLE

*Lähde ulos tutkailemaan,
kieliä opiskelemaan,
kaikkeen osallistumaan,
heikompaa auttamaan.*

*Koko patteri liikkumaan,
koordinaateilla suunnistamaan,
äijäarvoilla kaavoittamaan,
pintaa, teille lunastetun maan.*

Tämän runon sijoitin teemaan ELÄMÄNVIISAUTTA. Tässä runossa annetaan ohjeita varsinkin nuorisolle luonnosta, liikunnasta, koulutuksesta jne.

(Katso seuraavalla sivulla oleva teemojen sidoskuviokuva Veteraanien Identiteetistä ja arvostuksesta.)

Kuvio.1 Illan Viimeisen Valssin teemakuvi

6.3 Runojen reflektointi

Sovin taiteellisen ohjaajani kanssa tapaamisen ensimmäisten 30 runon jälkeen. Seuraava tapaaminen oli jälleen seuraavan 30 runon jälkeen ja sitten loppuhuipennus. Hän luki ne ääneen, lausui ja kommentoi. Tärkein asia oli minulle se, ettei hän pitänyt loppusointuja liian hallitsevina. Hänen mielestään tyylini oli ainoa oikea tyyli, jolla runot piti kirjoittaa.

Testasin runojen vaikutusta myös muilla henkilöillä. Tämä kannusti jatkamaan. Yritin pitää mielessäni sen, että nämä koehenkilöt ovat tuttaviani ja siksi ehkä hieman kohteliaita. He kokivat, että asiaan uppoutumiseni oli mielenkiintoista. Mielikuvana olin heidän mielestään henkilö, joka ajelee panssarivaunulla ympäri Espoota.

Konsultoin myös entistä kustannustoimittajaa, jolla on uraa takanaan 30 vuotta. Hän kommentoi kirjan tekstiä seuraavasti:

”Nyt olen lukenut kirjan läpi. Sehän on sympaattinen teksti. Sotaveteraanien rehelliset tunnot tulevat selvästi esille jo muutamasta lauseesta tai jopa parista sanasta.

Suomalainen sotilas on vaatimaton, teki mitä käskettiin ja puri hammasta, mutta ei kehu ja kersku vieläkään. Tältä tuntuu ainakin tässä vaiheessa. Pieni ironia siellä täällä on virkistävää.

Toki asia on tuttua minullekin, sota-ajan lapselle. Sotaveteraanien on varmasti helppo lukea tekstiä - jos surullistakin ja kovia muistoja mieleen tuovaa.

Haastateltujen vastaukset kysymyksiin ovat mielestäni kautta tekstin voimakkaasti tunnepitoisia, ja niinhän haastattelija itsekkin lopussa toteaa. Vastaajien vanhetessa muistot tavallaan kultaantuvat, niistä muistaa vain sen minkä haluaa muistaa ja heittää mäkeen kaiken muun. Se oli minusta hyvin sanottu.

Kysymykset ovat selkeät ja yksinkertaiset, uskon että haastateltavat ovat ymmärtäneet, missä ovat mukana, ja vastanneet rehellisesti. Anu Martiskainen kirjoittaa kauniisti haastateltavistaan. Hän ymmärtää selvästi, taustansakin vuoksi, kaikkensa antaneita mutta omanarvontuntoisia vanhoja sotureita.

Nuorison kielellä kirjoitetut runot ovat hauska poikkeus linjasta. Ne liittyvät, niin kuin haastattelija on varmasti halunnutkin, itse asian ja siinä olevan tiedon nykyaikaan. Mutta myös päinvastoin, teksti saa monet nuoret tarttumaan kirjaan ja sen avulla tajuamaan myös sotaveteraanien maailmaa.

Kaiken kaikkiaan uskon että kirja antaa paljon lukijoilleen. Kirjoittaja on tehnyt suuren työn keräämällä aineiston ja luomalla omanlaisensa ja -näköisensä kirjan. Onneksi olkoon.”

6.4 Runokirjan rakentuminen

Osassa I Teiltä meille puhutaan veteraanien äänellä. Runot pohjautuvat suoraan heidän antamiinsa vastauksiin. Tämän näkökulman valitsin siksi, että vastauksista tuli kerronnallisia. Sanoman vaikuttavuuden kannalta veteraanien äänen valinta oli luonnollinen. Heidän itsensä kertomana lukija voi samaistua heihin ja eläytyä tunnelmaan helpommin.

Heti haastattelujen alussa huomasin, kuinka nauhoitustilanteissa ilmeni paljon nonverbaalista kommunikaatiota. Haastateltava vastasi kysymyksen ohi, osoitti ilmeellä tai eleellä, kuinka

tärkeätä jokin oli tai ei ollut. Myös hiljaisuus puhui. Muutama kyynelkin vierähti vastausten lomassa. Tunteita näytettiin myös käsillä, demonstroitiin äänenpainolla tai huokauksilla. Joskus tuntui, että haastateltava sivuutti joitakin kysymyksiä tarkoituksella. Näihin syihin yritin etsiä vastauksia ja siirtää nämä tunnelmat paperille. Moni asia jäänee vieläkin arvoitukseksi. Kuitenkin tämän vuoksi kirjoitin kirjaan osan II Meiltä teille, jossa on minun tulkintaani. Siinä kerron, kuinka koin tämän koko prosessin. Sain vastauksia, mutta kysymyksiä on ilmassa edelleen. Arvelen, että osa II vaikuttaa myös tulevaisuudessa ja veteraanit ymmärtävät kuinka mielenkiintoisia ja arvokkaita heidän tarinansa ovat meille. Voisin kuvitella tilanteita, joissa keskustelua syntyy jatkossakin näistä asioista. Jätin siis tarkoituksella muutamia kysymysmerkkejä maastoon.

6.5 Kirjan kuvitus

Kirjan kuvitus valmistui työn viimeisenä osana. Olin jo kesällä miettinyt jotakin aivan muuta kuvitusta tähän kirjaan, kuin mihin ollaan yleensä totuttu vuosien saatossa. Tavallisimmat ja oletettavimmat kuvat olisivat olleet vanhoja mustavalkoisia valokuvia. Keskustelimme asiasta veteraanien kokouksessa ja hekin halusivat tehdä tällä kertaa toisin. Kirjan ydin olisi saatava myös nuorten tietoisuuteen ja tässä vaikuttavat visuaaliset virikkeet eli kuvat. Tietoyhteiskunta kiirii vauhdilla eteenpäin ja vain mielenkiintoisimmat valitaan tarkempaan tutkailuun. Se on ajan henki.

Olen aina pitänyt mangahahmoista, sillä ne puhuvat silmillään, pysäyttävät ja koskettavat. Se on oma tyylilajinsa. Tässä kirjassa yhdistetään vanhaa ja uutta, sillä koko projektissa on ollut mukana monta eri sukupolvea. Näin todistetaan samalla se, kuinka voimme puhalttaa edelleen yhteen hiileen sukupolvien välisestä kuilusta huolimatta.

Kuvien tarkoitus on tukea tekstin sanomaa hieman uudesta näkökulmasta. Kannessa olevat pojat kutsuvat lukijan Illan viimeiseen valssiin. Muutoin kirjan seitsemän kuvaa aloittavat teemat, joista olen kirjoittanut. Kuvissa seikkailee nuoria sotilaita. Heillä ei ole aseita tai muutakaan terveyttä heikentävää rekvisiittaa.

Piirrosten valmistumisen prosessi oli jatkuvaa kommunikaatiota nuoren piirtäjän kanssa ja kesti viisi viikkoa. Välillä hän teki työtä tarmokkaasti, mutta välillä piti huolestuttavan pitkiä taukoja.

Jouduin siis koko ajan keksimään uusia porkkanoita, millä luovan henkilön sai taas takaisin siihen hänen oman inspiraationsa suppiloon. Jouduin hylkäämäänkin hänen töitään ja tämä lamaannutti häntä. Sellaiseen en ollut varautunut ollenkaan.

Hän työskenteli parhaiten öisin ja halusi nopeita kommentteja töistään. Tämä koko piirrosten osuus on joko iso ilo tai kompastuskivi tälle työlle. Se on täysin tuntematon aluevaltaus.

6.6 Käsikirjoituksesta teokseksi

Jo alussa päätin runoteoksen laajuuden ja tähtäsin siihen. Runoja tulee 80. Se on sopiva määrä ajatellen työn luonnetta. Tämä asia oli hyvä miettiä etukäteen.

Kirjan tekemisen vaiheet olivat pääperiaatteiltaan samantyylliset kuin missä tahansa teoksessa. Mutta jokainen kirja tehdään yksilöllisesti. Runokokoelmani oli koko projektin ajan minun vastuullani. Olin päättänyt sen, että kirja on kovakantinen, nelivärinen ja laadukasta paperia. Sivuille ei painettu mitään ylimääräisiä kuvioita, sillä tavoitteena oli säilyttää aiheen vakavuus ja arvokkuus. Veteraanit olivat samaa mieltä.

Ensin lähetin tarjouspyynnöt eri painoihin. Sitten toimitin tekstit ja kuvat. Sovin mitä kaikkea materiaalille tehdään taitossa. Tämä vaihe oli pitkä ja työläs. Puhelimen piti olla oltava auki koko ajan ja mieluummin myös tietokoneen. Taitto halusi vastauksia nopeasti. Ilokseni piirroksista ei kysely mitään muuta kuin kannen osalta. Ongelmaksi muodostuivat leikkauspinnat, joista sain kaaviokuvan koneelleni. Näin pystyin sopimaan piirtäjän kanssa kuinka toimitaan. Piirretäänkö lisää, tehdäänkö raamit vai siirretäänkö tekstiä jne.

Valittavina olivat värisävyt, asettelut, fonttimallit ja koot. Kuvien asettelut tuli tehdä siten, että yhtenäisyys säilyy tasapainoisena. Eniten miettimistä aiheutui siitä, että osassa II ei ole kuvia. Alun perin ajattelin että sen arvo on vähäisempi, joten pelkkä teksti riittää. Kuitenkin joidenkin mielestä kuvien puuttuminen nosti sen arvoa isommaksi? Tämä ei ollut tarkoitus.

Kokonaisuutena tämäntasoisessa projektissa lankojen on oltava tiukasti yhden henkilön käsissä. Päätösten kanssa ei voi jäädä haaveilemaan pitkäksi aikaa. Painoluvan antaminen on viimeinen päätös painon osalta. Sen jälkeen asian on annettava olla. Muuta ei voi.

Kaikkeen tähän sisältyi lukemattomia puheluita eri tahojen kanssa. Sähköistä viestintää ja monta pitkää kokousta veteraanien kanssa. Lopuksi sanoisin, että yllätyksiä tulee aina ja ne on vain kestättävä.

6.7 Kriittiset kohdat luovassa prosessissa

Luova ihminen elää luomisprosessin aikana suppilossa. Kaikki muu häviää ympäriltä, kauas pois, unohduksiin. On aivan sama onko yö vai päivä, mutta ihmisellä on kaikenlaisia velvoitteita. Aika on siis luovan prosessin pahin vihollinen ja vahvana kakkosena tulevat arjen pakolliset

askareet. Tunnit kuluvat kuin huomaamatta ja luomiseen tulee harmittavia keskeytyksiä. Ajatus katkeaa ja siitä syntyy ahdistusta. Mitä jos en saa kiinni siitä enää uudestaan? Silloin koko kokonaisuus järkkyy tai hajoaa palasiksi. Kaikki työ valuu hiekkaan. Keskittymisen mahdollisuus tulisi turvata huolellisesti. Parasta olisi työskennellä rauhallisessa ja tasapainoisessa ympäristössä. Mukana olisivat vain minimaaliset elämää ylläpitävät tarvikkeet.

Arkeen keskittyminen on pakollista ja luovaa prosessia kuljettava ihminen joutuu pakon sanelemana keskittymään välillä muihin, vähemmän kiinnostaviin asioihin. Tähän on siis pakko kehittää lokerointisysteemi. Sen voi vaikka piirtää paperille ja määrätä eri asioille värejä. Minulle lokerikko on pyöreä pallo. Siirrän itseni lokeroihin ja pysyn tällä systeemillä tasapainossa. Minun lokeroni ovat: Työ, kodinhoito, koulutyöt/luovan työn lokero ja lepolokero. Aamulla katson mihin lokeroon minulla on tarkoitus/mahdollisuus siirtyä. Tämä on vain yksi tapa kanavoida energiaa. Luovuuden energia on vahvin ja tavallaan myös pelottavin voima. Se on kuitenkin hallittavissa.

Opettajien osuus on tärkeä. He esittelivät työn veteraaneille. Tästä alkoi yhteistyö heidän kanssaan. Tässä tilanteessa kaikki oli hyvin epäselvää ja mietin monenlaisia vaihtoehtoja takaportiksi, jos veteraanit eivät kiinnostu tästä työstä.

Luovan työn ohjaus on opettajille raskas prosessi. Luova työ on tavallaan vapaata ja siihen ei voi koskea. Silloin taide ei ole enää aitoa vaan manipuloitua. Kenen käsiin siis opettajat antavat luovan lopputyön? Siihen ei riitä pelkkä luovuus, vaan opiskelijalla on oltava muitakin ominaisuuksia. Moni luova työ on kaatunut, jos punainen lanka on katkennut. Tärkeintä on suomalainen sitkeys ja päättäväisyys. Luovaa työtä tulee myös ohjata luovasti. Mielestäni tässä onnistuttiin erittäin hyvin. Teoriaosan ohjaus on samanlaista kuin muutenkin lopputöissä.

7 Luotettavuus, eettisyys, kirjan arviointi ja pohdinta

7.1 Haastattelujen luotettavuus ja eettisyys

Tämä opinnäytetyö kuului osana veteraanien identiteettiä ja arvostusta tutkivaan tutkimushankkeeseen ja veteraanien näkemykset opinnäytetöissä ovat samansuuntaiset. Tämä tukee aikaisimmissa tutkimuksissa esiin tulleita väitteitä siitä, kuinka samantyylliset kokemukset ovat veteraaneja yhdistävä tekijä.

Historiallisen identiteetin näkökulmassa painotetaan myös tulevaisuuden ajattelua, joka on kantanut samankaltaisten kokemusten omaavien elämänsäkaarta. Sodan kokeneiden yhteisöllisyys on nyt hiljalleen sammumassa moninaisista syistä. Näitä syitä ovat väsyminen, liikunnalli-

set vaikeudet, sairaudet ja lopun ajan odottelu. Yhdistys lopettelee aktiivisinta toimintaansa ja koko sukupolvi häviää hiljalleen. Tässä mielessä tulevaisuuden miettiminen ei ole enää niin tärkeää, vaan asiat sanotaan jo suoraan. Veljeä ei tarvitse enää suojella niin paljon kuin ennen. Näiden syiden takia tämänkin tutkimuksen luotettavuutta tulee ensisijaisesti mitata tässä hetkessä. Ajankohta on koko haastattelututkimuksen avain ja juuri nyt koetun ja muistamisen ainutlaatuisuus. Muistot luonnollisesti saattavat muuttua matkan varrella ja tieto on myös jalostunut ajan kuluessa. Toisaalta pulloitettua tai padottua tietoa on säilötty vuosikymmeniä.

Vastaajat olivat kaikki hyväkuntoisia ja kykenivät erittäin hyvin vertailemaan elämää ja yhteiskuntaa teemassa ennen ja nykyään. Tämäntasoinen pohdinta vaatii vastaajilta sitä, että he seuraavat tarkasti yhteiskunnassa tapahtuvia asioita ja tekevät johtopäätöksiä ja siten myös uskaltavat kertoa kaikille kuinka asiat toimisivat paremmin. Tämäkin lisää työn luotettavuutta ja syventää käsitystäni veteraanien vahvasta identiteetistä ja positiivisesta oman arvon tunteesta.

Huomasin kuinka veteraanit katsoivat minua ihmeissään, kun tulin tekemään haastattelua. Jotkut arvelivatkin että olen noin 25v. ja täysin tietämätön kaikesta sotiin liittyvästä. Yksi veteraani sanoi että: "En nyt aio ihan kaikkea kertoa, ettei nuori haastattelija pelästy."

Eettisyys toteutuu haastateltavien anonymiteetin suojelussa. Ennen haastattelua heiltä pyydettiin kirjallinen lupa haastatteluun ja nauhoitukseen. Missään opinnäytetyön vaiheessa yksittäisen vastaajan nimi ei tullut esille.

7.2 Runokirjan arviointi

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on saavuttaa sotaveteraanien elämänculusta ja elämäncviisau-desta entistä syvempi ymmärrys, joka välittyisi ja avautuisi lukijoille tulkintojen kautta.

Työn tavoitteena on tuottaa runoteos, joka sisältää laajasti sotaveteraanien mielenkiintoiseen elämään liittyviä, kansanperinteen kannalta merkittäviä tiedollisia ja taidollisia näkemyksiä ja viestejä jälkipolville. Kirja on rakennettu elämänckerralliseen muotoon. Siinä pohditaan mennyttä, tätä hetkeä ja tulevaisuutta.

Aikaisemmista tutkimuksista käy hyvin ilmi se, kuinka tarvitsemme veteraaniemme kokemus-maailmaa, mutta sen siirtäminen jälkipolville ja varsinkin nuorimmille onkin jo vaikeampi tehtävä. Tässä mielessä sanonta ”kaikki on sallittua sodassa ja rakkaudessa” kuvailee osittain tämän työn toteutustapaa. Tämän mainitsen siksi, että nykynuoret eivät lue tai kirjoita ja kommunikoi samoin kuten edeltäjänsä. Tämä johtuu vain tietoyhteiskunnan mukanaan tuo-mista haasteista.

Haastattelutulosten tarkastelussa veteraanien identiteetti nousi tärkeimmäksi osaksi. Kysy-mykset olivat laajuudeltaan samanarvoisia ja samankokoisia. Jaoin vastaukset teemoihin ja identiteetille tuli eniten painoarvoa. Yllätyksellisesti tämä teema nousi kirjaa hallitsevaksi. Kirjan takakannessa on päätelmäni tukeva ulkopuolisen lukijan kuvaus kirjan sanomasta.

Muiden teemojen alta voisi vieläkin ottaa monta runoa *identiteettiä* kuvaavan otsikon alle, sillä ne sopivat moneen otsikkoon. Tästä päättelisin, että veteraaneilla on vahva identiteetti. Se on rakentunut hiljalleen ja vahvistunut viime vuosien aikana vakaaksi. Sitä on vaikeaa mur-taa. Se on kuin kalliopohjana suomalaiselle identiteetille. Tämän vuoksi kirjan takakannen teksti painottuu tähän teemaan. Sen muotoili taiteellinen ohjaajani Airi Martiskainen seuraa-vasti:

”Sotaveteraanit ovat luoneet kalliopohjaa suomalaiselle identiteetille, sisulle ja välittämisel-le. He ovat antaneet oikeat arvot nuorisollemme, miten suhtautua perheeseen, isänmaahan, kotiin, läheisiin, uskontoon ja yhteiskunnallisiin asioihin. He ovat täriseet kylmässä, riutu-neet nälässä, nähneet ystävän häviävän viereltä, puolustaneet näin maataan etulinjassa, ru-koilleet korkeinta hädän hetkellä, kun muuta toivoa ei ole ollut ja säilyttäneet aina toivon kipinän siihen mitä milloinkin ovat olleet tekemässä.

He tekivät tuon kaiken siksi, että meillä ja meidän nuorillamme olisi vapaa isänmaa, missä kasvaa, kehittyä ja ottaa vastuuta, auttaa hädässä olevia ja rakastaa elämää.

He toimivat epäitsekästä sodan aikana ja toivoivat, että nuorisomme ja sodan jälkeiset sukupolvet saisivat tietää, miten kallis asia itsenäisyys on ja miten se saavutettiin. Näin he oppisivat arvostamaan sitä ja löytäisivät oikeat arvot elämäänsä. Heillä olisi näin mahdollisuus toimia rakentavasti turvallisuutta tuntien tässä yhteiskunnassa. Rakkaus isänmaahan, uskoon, perheeseen ja lähimmäisiin ovat heidän elämänsä kulmakiviä.”

Toteaisin että tällä hetkellä isänmaallinen asenne, oman maan arvostus ja arvostus sotiemme veteraaneja kohtaan on koko Suomen kansan asenne. Veteraanien arvostus -osiossa sain mahdollisuuden kuulla myös nuorten asenteista. Monilla haastateltavilla oli jo lapsen lapsenlapsia. Arvostus on noussut huippuunsa viime vuosien aikana ja pysynyt siinä.

Sotaveteraaneilla on myös vahva itsearvostus, ja se heijastelee läpi koko kirjan eri teemoissa. Itseään arvostavan ihmisen on helppoa jakaa elämänviisautta, muistella mennyttä ja pohtia tulevaisuutta. Myös yhdistystoiminnasta kertova teema huokuu veteraanien vahvaa identiteettiä. Itseään arvostava saa helpommin arvostusta myös muilta.

Mielestäni teema *Rintamalla* oli tärkeää liittää tähän työhön. Työ alkaa sillä ja johdattaa aiheeseen. Runot muovautuivat tähän osioon aivan ensimmäisistä kysymyksistä. Kysymys oli vain, että oletteko olleet rintamalla ja mikä oli aselajinne. Vastaukset eivät siis suoraan vastaa kysymykseen, mutta kuuntelin kaikki kertomukset. Näistä koostuikin lopulta yksi merkittävä osa tähän työhön. Sanonnalle **SIELLÄ** tuli uusi merkitys. Siellä tarkoittaa sanaa sodassa.

Elämänviisautta oli tärkeä teema. Sen alla voisi olla useampikin kirjan runoista. Kysymys oli laadittu lisäkysymykseksi siltä varalta, ettei toivottu elämänviisaus nousisi tarpeeksi esiin. Mitä olisimme ilman elämänviisautta? Tässä ajassa ja varsinkin tässä iässä haluttiinkin kertoa rehellisesti asioiden todellinen laita.

Yhteiskunta ennen ja nykyään on vertailevaa kerrontaa. On mielenkiintoista kuulla kuinka ennen toimittiin ja ollaanko kehitytty vai menty huonompaan suuntaan. Tässä peilataan yhteiskunnan kehityskaarta ainutlaatuisella tavalla.

Yhdistystoiminta oli jo lähtökohtaisesti erityisen tarkkailun kohteena. Haastatteluista käy selvästi esiin se, mitä yhdistys merkitsee jäsenilleen. Olen yrittänyt kiteyttää siihen pääkohdat, sillä vastausmateriaalia oli paljon.

Tulevaisuuden näkymät kiinnostavat aina. Kukaan ei tiedä tulevaa, mutta veteraanien näkemykset ovat arvokkaimpia. Niitä kannattaa pohtia. Varsinaisten tulosten tarkastelun tekevät lukijat.

7.3 Pohdinta

Tässä opinnäytetyössä kokeiltiin, voiko haastattelututkimuksen toteuttaa luovasti. Työssä on pyritty noudattamaan tutkimuksellisia periaatteita. Luova osuus on kirja, tuotos, jonka sano-
ma saatettiin julkisuuteen. Näin se saavuttaa ansaitsemansa huomion ja tukee mahdollisesti suomalaisten nuortenkin identiteettiä.

Tärkeinä tavoitteina olivat terveyden edistämisen ja toimintakyvyn edistämisen periaatteet ja varsinkin terveyden edistämisen mahdollisuudet. Työn luonne mahdollistaa vaikuttamisen myös yhteiskunnallisella tasolla.

Terveyden edistämisen mahdollisuus tarkoittaa tässä työssä sillan rakentamista veteraanien ja muiden kansalaisten välille kirjan avulla. Tämä voisi parantaa hoitokulttuuria ja vaikuttaa arvostukseen ja asenteisiin. Varsinkin asenne heikomman auttamisesta voisi nousta korkeammalle yhteiskunnassamme. Vaikka veteraanien arvostus onkin huipussaan, se ei kuitenkaan aina yllä sitä eniten tarvitseville.

Terveyden edistämiseen liittyvissä päätöksissä tulee huomioida useita näkökulmia ja pyrkiä arvioimaan päätösten vaikutuksia sekä yhteiskunnallisella tasolla että eri väestöryhmissä. Käytettävissä olevien voimavarojen kohdentaminen kansanterveyttä parhaiten edistäviin toimiin edellyttää riittävää tietoa vaihtoehtoisten tapojen vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta. Tieteellinen näyttö terveyden edistämisen vaikuttavuudesta ja etenkin kustannusvaikuttavuudesta on hajanaista ja laadultaan vaihtelevaa ja siten päätöksen tekoa heikosti tukevaa. Luotettavasti arvioituja tietoja terveyden edistämisen toimien talousvaikutuksista on toistaiseksi vähän. Ne viittaavat kuitenkin siihen, että monet elintapoja muokkaavat toimenpiteet ovat vaikuttavia ja niiden kustannusvaikuttavuussuhde on edullinen. (Kiiskinen 2008.)

Sodan pojat (2003) teoksessa painotettiin sitä, kuinka sodan aikana ja sen jälkeen vaikeuksista selvitettiin. Ne keinot olivat yksinkertaisia, inhimillisiä, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä. Työ, lähimmäisen rakkaudesta lähtevä yhteisvastuu ja toisista huolehtiminen, neuvokkuus, omiin kykyihin luottaminen ja niiden omatoiminen kehittäminen, säästäväisyys, pelon kääntäminen kasvun voimavaraksi, vastuuntunto, turvan ja luottamuksen tunteen luominen lapsiin epävarmuudesta huolimatta. Nämä kokemuseräiset ajatukset olisivat käyttökelpoisia lääkkeitä tänäkin aikana vaikka olot, elintavat, yksilön ja yhteiskunnan suhde sekä monet muut asiat ovat täysin muuttuneet. Ihmisten ulkoisten olosuhteiden muututtua taloudellisen kasvun ja elintason nousun myötä turvallisemmiksi, on oman elämän hallinta noussut entistä vaati-

vammaksi. Jotta yhteiskunta säilyisi tulevaisuudessa elämisen arvoisena, täytyy inhimillisen lämmön siinä lisääntyä. (Kujala 2003.)

Uuden tiedon hyöty työelämässä on ilmeinen. Pidän tärkeänä sitä, että tämä työ päättyy monen henkilön käteen. Ensisijaisesti ajattelen työn merkitystä hoitajan näkökulmasta. Kirjan sanoma avaa siltoja hoitajien ja sotaveteraanien välille. Laitoksissa asuu paljon sotaveteraaneja, joiden itseilmaisuus on minimaalista tai jopa kokonaan mahdotonta. Omaiset eivät ole kirjoittaneet elämäнкаaritietoja. On monia, joista emme tiedä mitään, koska sukulaisia tai ystäviä ei enää ole. Tämän kirjan vastaajat ovat samanikäisiä ja samoja asioita kokeneita veteraaneja. Näin saamme heistä ja varsinkin heidän ajattelustaan edes jotakin tietoa. Se nostaa hoitokulttuurin arvoja uudelle, jopa entuudestaan tuntemattomalle tasolle. Tämä koskee meitä kaikkia eli myös monikulttuurista sairaalahenkilökuntaa. Millainen ajatusmaailma meidän veteraaneillamme on? Kuinka voimme toimia sen puitteissa ja kunnioittaa sitä? Kuinka voimme kehittää hoitotyötämme veteraaneja vieläkin kunnioittavampaan suuntaan? Kirjan tiedot ovat kansanperinnettä ja erittäin käyttökelpoista aineistoa jopa oppimateriaaliksi. Veteraanit käyttävät arkipuheessaan usein sota-ajan ilmaisuja. Niillä on vahva ja syvälinen merkitys.

Jokainen ihminen on aina yksilö, jota ohjaavat hänen omat kokemuksensa ja tavoitteensa. Tiettyjä ihmisryhmiä ei tulisi yhdistää/yleistää yhdeksi kokonaisuudeksi vain siksi, että heillä on samankaltaisia kokemuksia. Yleistyksen pätevät moniin, mutta eivät kaikkiin ja ovat tilannesidonnaisia. Myös veteraanien erilaiset sairauden aiheuttamat käytöskäavat tai muistihäiriöt vaikuttavat maailmankuvaan.

Veteraanit saavat tästä työstä konkreettista hyötyä. Uutta tietoa on paljon. Veteraaneja on Espoossa, Kirkkonummella ja Kauniaisissa jäljellä noin 1500 ja tarkoitus olisi ohjata varoja heidän elinolosuhteidensa parantamiseen. Osa asuu kodeissaan ja hyötyisi vielä kuntoutukseen liittyvistä aloitteista. Vanhoissa kerrostaloissa ei ole hissejä ja heikkokuntoisimmat jäävät mottiin, erakoituvat ja masentuvat. Tähän ongelmaan voitaisiin keksiä parannuksia.

Liikunta on ollut monen veteraanin tärkein hyvinvoinnin edistäjä. Sen merkitystä ei voi painottaa liikaa. Eräs veteraani ehdotti heikkokuntoisille veteraaneille esimerkiksi ohjattua sunnuntaikävelyä, jonka päätteeksi järjestettäisiin yhteinen ruokailutilaisuus. Kaikki eivät tietysti edes haluaisi osallistua siihen erilaisten muiden syiden takia, mutta ainakin siihen voitaisiin tarjota mahdollisuus.

Kokonaisuutena toivon ikääntyvien hoitoon liittyvää tutkimustyötä, jota voisi soveltaa suoraan käytäntöön. Meillä on korkeatasoista osaamista kulttuurin, tieteen ja taiteen osalta. Tämä tulisi siirtää myös vanhusten hoitoon. Tässä mielessä voisimme olla edelläkävijämaa. Tällä

hetkellä hoitoja saavat vain tietynikäiset ja vanhukset lähetetään päivystyksestä tutkimatta kotiin kuolemaan. Tämä käytäntö on tullut vain muutaman vuoden kuluessa. Kuka näin päätti? Sen on täytynyt olla korkea instanssi, sillä kaavaa noudatetaan sokeasti unohtaen kaikki eettiset lähtökohdat.

Luonnollisesti haluaisin lisää tutkimusta siitä, kuinka vanhukset voitaisiin ottaa paremmin huomioon yhteiskunnassa ja siitä, kuinka vanhukset voisivat vaikuttaa arjessa tieto- taidollaan ja kokea enemmän arvokkuutta. Edelleen ydinongelma on yleinen negatiivinen asenne vanhuutta kohtaan. Aikuiset ovat nyt kasvattaneet lapsensa aarteiksi ja vanhuksille sanotaan: "Ethän sinä enää mitään tarvitse." Tämä kelkka ei käänny itsestään, vaan työ vaatii veteraaneilta opittuja arvoja ja kasvatuseriaatteita, inhimillisyyden uudelleen opettelua.

Jos jotakin parannettavaa voisin jatkossa suositella haastattelijoille, niin ehdottaisin haastattelutilanteiden videointia. Tämä on tekninen asia, mutta hyvin tärkeä kokonaisuuden kannalta. Keskellä kirjoitusprosessia huomasin, kuinka paljon haastatteluissa ilmeni paljon mielenkiintoista nonverbaalista kommunikaatiota. Tämän vuoksi päätin kirjoittaa kirjaan osan II. Se on siis omaa tulkintaani veteraanien nonverbaalisesta käyttäytymisestä. Tämä on arvokas osa, sillä paljon jää huomaamatta puhuttujen asioiden taltioinnissa. Ihminen ilmaisee asioita monilla eri tasoilla. Jatkossa käyttäisin videointia haastatteluiden tukena. Haastattelija voi sitten jälkikäteen katsoa nauhalta merkittäviä eleitä ja ilmeitä. Muutoin ne jäävät kokonaan huomiotta.

Tämä työ on vaikuttanut minuun paljon. Katselen nyt kaduilla kulkevia ikääntyviä ihmisiä uudesta näkökulmasta. Koen heidät myös eri tavalla työympäristössäni. Uskon ymmärtäväni asiakkaitani paremmin. Tämän vuoksi hoitotyöni laatu on korkeatasoisempaa ja hyödyntää koko työyhteisön toimintaa. Saavutin näin yhden tavoitteeni eli syvemmän ymmärryksen veteraanien elämäkulusta. Olen vaikuttunut veteraanien sisukkuudesta ja yhteisöllisyydestä ja haluan myös itse jatkaa tätä perinnettä.

Koska kirja valmistui ennen varsinaista opinnäytetyön teoriaosaa olen saanut arvioita kirjan vaikutuksista. Nämä kommentit ajoittuvat joulukuulle 2009. Lukijoita on ollut kaikista lukutaidollisista ikäpolvista.

"Kirja on mukavasti ojentava, lyhyessä ajassa koottu laaja-alainen työ monista tärkeistä asioista. Kyyneleitä on vuodatettu, luettu taitavaa kieltä ja huumoria sekä vaikeita asioita samassa paketissa. Kuvitus on nokkela veto. Olen kirjasi lumoissa. Teksti on moneen kertaan luettavaa ja kirjoittajalla on sydän paikallaan. Kaikkiaan arvokasta tekstiä, joka nousee arvoon arvaamattomaan."

Toivon, että työni innoittaa muitakin opiskelijoita luoviin lopputöihin. Tämä oli kokeilu ja kaikille uusi kokemus.

Lähdeluettelo

Ahonen, S. 1998. Historiaton sukupolvi. Helsinki. Suomen historiallinen seura.

Annanpalo, H. Tuomaala R. Tuominen M. 2001. Saatiin tämä vapaus pitää. Rovaniemi: Rovaniemen kaupunki.

Anttila, J. 2007. Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samaistuminen. Väitöskirja, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalipsykologian laitos.

Anttila, P. 2005. Ilmaisui, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi Oy.

Erikson, E. 1968. Identity: youth and crisis. London: Faber & Faber.

Erikson, E. 1994. Identity and the life cycle. 3rd edition. New York: Norton.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Espoon Sotaveteraanit ry

Hannula, M. 2001. Tulkinnan vastuu ja vapaus. Taiteellinen tutkimus. Artistic research / Investigación artística ed. Satu Kiljunen and Mika Hannula. Kuvataideakatemia. Academy of Fine Arts, Helsinki.

Heikkinen, E.1990. Iäkkäiden henkilöiden toimintakyky, Ikivihreät projekti, Osa I. Sosiaali- ja terveysministeriö, suunnitteluosasto, Helsinki.

Hirsjärvi, S . & Hurme, H. 1991. Teemahaastattelu. 5. Painos. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S . & Hurme, H. 2003. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirvonen, A. Pohjalainen, P. 1991. Gerontologian ja geriatrian perusteet. Tampere: Kustantaja?

Juujärvi, S. Pesso, K., & Salin, O. 2009. Sotiemme veteraanien identiteetti ja arvostus, Tutkimus Espoon Sotaveteraanit ry:n jäsenistä. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A-69.Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu.

Karppi, S-L. 2009. Toimintakyky on kokonaisuus. Toimintakyvyn määrittelyä. Kelan nettikoulumi. www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/261006153959HJ.OpenDocument (luettu 2.5.2010)

Kaunismaa, P. 1997. Mitä on kollektiivinen identiteetti? Teoksessa Virtapohja, K. (toim.) Puheenvuoroja identiteetistä. Jyväskylä: Atena-Kustannus, 39-54.

Kaunismaa, P. Keitä me olemme? Kollektiivisen identiteetillisistä lähtökohdista. Sosiologia 3/1997, 220-230.

Kiiskinen, U.Vehko, T. Matikainen, T. Natunen, S.Aromaa, A. Terveiden edistämisen mahdollisuudet - vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus. Helsinki, 2008. 112 s. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:1

Kronqvist, J. Creative Campus - Näkökulmia yliopistojen luovuuskeskusteluun. Puhe luovudesta sekä innovaatioista ja niiden kehittämisestä on vahvistunut hiljattain. www.cream oulu.fi/tutkimus/documents/Luovuussonin1_kronqvist_toukokuu06.pdf välimuistissa oleva sivu PDF-tiedosto (luettu 13.3.2009)

Kujala, E. 2003. Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto.

Nikkanen, K.2005. Veteraanikuntoutus sosiaalisena ja muistelullisena maailmana. Sosiologian Pro-gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Noelker, L. Home care for elderly persons. Linkages between formal and informal care givers. Journal of gerontology. Social sciences 1989:44:2:63-70.

Ojanen, M. 1996. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Tampere: Kirjatoimi.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, verkkojulkaisu. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Ylläpitäjä ja tuottaja. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Luettu 11.2.2010)

Saukkonen, P. Indentiteetti ja kansallinen identiteetti. Kosmopolis 4/1996-5-19.

Seppä, E. 2009. Veteraanityöllä huolehditaan sotaveteraanien perinnöstä. Suomen Sotaveteraaniliitto ry www.sotaveteraaniliitto.fi Artikkelin on tuottanut Rahapaja Moneta 26.11. 2009, lehdistötiedotteena/Hellink. Artikkelin on vapaasti ja veloituksetta julkaistavissa sellaisenaan tai käytettävissä juttupohjana.(luettu 7.2.2010)

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulu: Oulun yliopisto.

Sulamaa, K. 2006. "Himmetä ei koskaan muistot saa." Veteraanien järjestäytyminen ja muutokset muistamisen mahdollisuuksissa. Teoksessa T.Kinnunen & V. Kivimäki. (toim.) Ihminen sodassa. Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta. Jyväskylä: Minerva, 297-311.

Sulamaa, K. 2007. Veteraania ei jätetä. Suomen Sotaveteraaniliitto 1957-2007. Helsinki: Edita.

Tuominen, M. 1991. "Me ollaan kaikki sotilaitten lapsia". Sukupolvihegemonian kriisi 1960 luvun suomalaisessa kulttuurissa. Helsinki: Otava.

Turunen, K. 1997. Halut, arvot ja valta. Jyväskylä: Atena kustannus oy.

Ukkola, S. 2000. Sodan jälkeen. Rintamamiehen asemoituminen ja muistelun elämäkerrallisuus. Pro gradu -tutkielma, Sosiologia, Lapin yliopisto.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomi>. Sodan jälkeinen Suomi. Rauhan tultua. (luettu 6.5.2010)

Liite 1

Espoon Sotaveteraanit ry

Historiaa

Oman maamme hallitus lakkautti *Aseveljien Liiton 25. päivä tammikuuta 1945*, vaikkei sitä oltu vaadittu eikä tähän toimenpiteeseen löytynyt yhtään todellista syytä.- Ankara ja kolea vastatuuli kohdistui kaikkeen mikä liittyi sotaveteraanityöhön 1950-, 1960- ja vielä 1970-luvullakin.

Sotaveteraanien järjestötyö alkoi kuitenkin uudestaan vähin erin kymmenisen vuotta jatkosodan päättymisen jälkeen. Rintamamiesten Asuntoliitto ry perustettiin vuonna 1957. Liiton nimi muutettiin vuonna 1962 Rintamamiesten Asunto- ja Huoltoliitoksi ja vuonna 1964 Suomen Sotaveteraaniliitoksi.

Jäsenistö

Espoon Sotaveteraanien jäsenet ovat, joko varsinaisia jäseniä tai kannatusjäseniä.

Varsinaiset jäsenet

Varsinaiset jäsenet ovat osallistuneet 1939-1945 käytyihin Suomen sotiin, palvelukseen kutsuttuina, määrättyinä tai vapaaehtoisina henkilöinä.

Kannatusjäsenet

Kannatusjäseniksi voidaan hyväksyä yhteisö, säätiö tai yksityinen henkilö, joka haluaa tukea sotaveteraaniyhteisön työtä ja hyväksyy sen tarkoituksperät.

Jäsenmaksu

Varsinaisen jäsenen jäsenmaksu on 15 euroa vuodessa, jolla kustannetaan jäsenille Helsingin Seudun Sotaveteraanipiiri ry:n jäsenmaksu sekä yhdistyksen oma Espoon Sotaveteraani- Lehti sekä piirin lehti Helsingin Seudun Sotaveteraani.

Kannatusjäsenmaksu on 30 e, tukijäsenmaksu 500 e, ainaisjäsenmaksu 150 e (10x15).

Jäsenlaji	Kpl	%
Normaali	1160	80,6
Vapautettu	10	0,7
Kunnia	18	01,3
Ainais	9	0,6
Kannatus	243	16,9

Sukupuoli	Kpl	%
Mies	960	66,7
nainen	480	33,3

Asuinpaikka	Kpl	%
Espoo	1269	88,1
Kauniainen	49	3,4
Kirkkonummi	36	2,5
Muu	24	1,7

Teemahaastattelurunko

1. Kertoisitteko, oletteko ollut rintamalla. Kuinka kauan olette ollut rintamalla?
2. Mikä oli aselajinne?

I Veteraanius

1. Kertoisitteko, mitä on olla sotiemme veteraani?
 - a. Mitä se Teille merkitsee elämässänne?
 - b. Mitä se merkitsee perheessänne?
 - c. Mitä se merkitsee työssänne? Vapaa-ajassa?
 - d. Mitä se merkitsee ihmissuhteissänne?
2. Mikä on mahdollisen sotavamman merkitys elämäkulussa?
3. Kertoisitteko, millaisissa tilanteissa veteraanius tulee ilmi?
 - a)Miten se tulee ilmi?
 - b)Voisitteko kertoa tilanteen, jossa Teidät on tunnistettu sotiemme veteraaniksi.
4. Miten Teihin suhtaudutaan, kun tunnistetaan, että olette sotiemme veteraani?
5. Miten Teihin suhtaudutaan kun huomataan, että teillä on tammenlehmämerkki?
6. Kertoisitteko, erottuvatko rintamalla palvelleet muista ikääntyneistä ihmisistä?
7. Kertoisitteko, mitä sota-aikana opittua olette voineet hyödyntää elämässänne?
8. Millaisista asioista sotiemme veteraanit keskusteleivat keskenään?
9. Millaisista asioista sotiemme veteraanit eivät puhu?

II Arvostus

1. Kertoisitteko, miten sotiemme veteraaneja arvostetaan nykyään?
2. Miksi sotiemme veteraaneja arvostetaan/ ei arvosteta?
3. Kertoisitteko, miten sotaveteraanien arvostus on muuttunut suomalaisessa yhteiskunnassa?
4. Milloin arvostuksessa on tapahtunut muutoksia?
5. Millaisia vaiheita on sotiemme veteraanien arvostuksessa? (sodan jälkeen, 1980-luvulla, 1990-luvulla, 2000-luvulla, Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen)
6. Millaisia henkilökohtaisia kokemuksia Teillä on arvostuksen muutoksesta?
(kussakin haastattelijan nimeämässä vaiheessa)

III Sotaveteraanitoiminta

1. Kuinka kauan olette ollut Espoon Sotaveteraaniyhdistyksen toiminnassa?

- a) Mitä se Teille merkitsee?
- b) Kuinka tärkeää se on Teille?
- c) Mitä Sotaveteraaniyhdistyksen toiminta antaa teille?

2. Minä vuonna Te olette syntynyt?

Lisätty kysymys!

Onko teillä vielä mielessä jotakin muuta tärkeätä mitä haluaisitte sanoa kansalaisille? Esim. elämänohje tai muu asia, joka tulisi kertoa kaikille.